

”Tehään niinku jotain yhdessä”

Lastenkodin omahoitajahetki lapsen näkö-
kulmasta

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Maija Kantoluoto-Saarikko
Riikka Laukkanen
Anne Sarmanne

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

KANTOLUOTO-SAARIKKO, MAIJA

LAUKKANEN, RIIKKA

SARMANNE, ANNE:

”Tehään niinku jotain yhdessä”

Lastenkodin omahoitajahetki lapsen
näkökulmasta

Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö, 51 sivua, 8 liitesivua

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja sen toimeksiantajana toimii Pelastakaa Lapset ry:n lastenkoti. Tutkimuksen tavoitteena oli tuoda esille lastenkodissa asuvien lasten kokemuksia omahoitajahetkistä ja niiden sisällöstä sekä luoda lapsille mahdollisuus vaikuttaa omahoitajahetkien kehittämiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa lastenkodin henkilökunnan käyttöön kehittämistyön tueksi, nostaa esiin lapsen ääni ja tukea lapsen edun huomioimista. Tutkimustehtävä oli: Mikä on lapsen kokemus omahoitajahetkistä ja niiden merkityksestä?

Opinnäytetyön teoriaosuus koostuu tutkimuksemme kannalta tärkeistä käsitteistä, sosiaalipedagogiikasta, osallisuudesta, dialogisuudesta sekä kiintymyssuhdeteoriasta. Tutkimus tehtiin keväällä 2015 haastattelemalla kuutta lastenkodissa asuvaa lasta, kerätty aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimustuloksista selvisi, että lasten osallisuuden aste omahoitajahetkien suunnittelussa vaihteli. Osalle lapsista oli erityisen tärkeää tulla kuulluksi, ja jokainen lapsi toivoi enemmän perusteluja hetkien sisältöön. Haastattelussa ilmeni hajontaa kaikilla omahoitajahetkien toteuttamisen osa-alueilla: sisällössä, suunnitelmallisuudessa, järjestämistiheydessä ja teemojen toteuttamisessa.

Omahoitajahetkien etuna lapset kertoivat omahoitajan kanssa vietetyn kahdenkeskisen ajan ja mielekkään toiminnan, mutta esille nousi myös toiveita kutsua omahoitajahetkeen mukaan ystävä tai perheenjäsen.

Asiasanat: sosiaalipedagogiikka, osallisuus, dialogisuus, kiintymyssuhde, omahoitaja

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KANTOLUOTO-SAARIKKO, MAIJA
LAUKKANEN, RIIKKA
SARMANNE, ANNE:

"Let's do something together"
Shared moments spent with personal
caregiver in a children's home

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with adults, 51 pages, 8 pages of appendices

ABSTRACT

This thesis is a qualitative research and its commissioner is a children's home owned by Save the Children Finland. The aim of this thesis was to reveal children's experiences of dedicated moments spent with personal caregiver in the children's home and to create a possibility for children to influence the development of those moments. The purpose of this thesis was to provide information for the personnel of the children's home to support the development of the work done with children, to raise the children's own voice and enhance the consideration of the children's best interest. The research question was: What kind of experience do children have of dedicated moments spent with a personal caregiver and the importance of those moments?

The theoretical part of this thesis consist of social pedagogy, participation, dialogue and attachment theory. The research was made during spring 2015 by interviewing six children living in a children's home. The research material was analyzed with a content analysis method.

Based on the research, there is a variety in the degree of childrens' participation in planning the dedicated moments. For some children it was very important to be heard, but everyone wanted more reasoning about the choices in the content of the dedicated moments. The interviews also showed variety in content, planning, frequency and execution of chosen themes of those shared moments.

The advantages of time spent with a personal caregiver in children's opinion are the possibility to spend time alone with a personal caregiver and the possibility to do something meaningful. The children also mentioned that they would like the possibility to include a family member or a friend.

Key words: social pedagogy, participation, dialogue, attachment theory, personal caregiver

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	PELASTAKAA LAPSET RY	3
2.1	Lastenkotitoiminta	4
2.2	Omahoitaja	4
2.3	Omahoitajahetket	6
2.4	Asiakassuunnitelma sekä hoito- ja kasvatussuunnitelma	7
2.5	Tutkimustoiminta	7
3	SOSIAALIPEDAGOGIIKKA	9
3.1	Osallisuus	10
3.2	Dialogisuus	13
4	KIINTYMYSSUHDE	15
4.1	Turvallinen ja turvaton kiintymismalli	17
4.2	Haasteet korjaavan kiintymyssuhteen luomisessa	18
4.3	Kuinka lasta voi auttaa kiintymään?	20
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
5.1	Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävä	22
5.2	Tutkimusmenetelmä	23
5.3	Kohderyhmä	25
5.4	Aikataulu	26
5.5	Tiedonhaku	27
5.6	Aineiston hankinta	28
5.7	Aineiston analysointi	29
6	TUTKIMUSTULOKSET	31
6.1	Omahoitajahetki lapsen määrittelemänä	31
6.2	Omahoitajahetkien merkitys	32
6.3	Osallisuuden kokemus	33
6.4	Kiintymyssuhteen rakentuminen	34
6.5	Omahoitajahetkien teemat	35
6.6	Tulosten tarkastelu	36
7	POHDINTA	38
7.1	Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden arviointi	41
7.2	Jatkotutkimusehdotuksia	42

7.3	Oman oppimisen pohdintaa	42
	LÄHTEET	45
	LIITTEET	52

1 JOHDANTO

”Tehään niinku jotain yhdessä” -opinnäytetyön prosessi sai alkunsa työelämän kehittämistarpeesta. Opinnäytetyöryhmäämme kuuluu kolme sosiaalipedagogisen aikuistyön opiskelijaa, joita aikuistyön lisäksi kiinnostaa lastensuojelutyö ja erityisesti osallisuuden tukemisen vaikutukset lapsen kasvuun ja kehitykseen. Yhdessä toimeksiantajamme Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodin edustajan kanssa keskustelimme prosessin alussa omahoitajajärjestelmään laajemmin liittyvästä tutkimustyöstä, mutta lopulta tutkimus rajattiin yhteisellä päätöksellä koskemaan lasten kokemuksia omahoitajahetkistä. Tutkimuksemme teoreettinen viitekehys on valittu sosiaalipedagogisen suuntautumisen mukaan, mikä korostaa osallisuuden ja dialogisuuden merkitystä sosiaalialan asiakastyössä. Kiintymyssuhdeteoriaa käsittelemme lastenkodin näkökulmasta, ja keskitymme erityisesti korjaavaan kiintymyssuhteeseen, jonka luominen on yksi omahoitajatyöskentelyn tavoitteista.

Työelämälähtöisen opinnäytetyömme tavoitteena on tuoda esille lastenkodissa asuvien lasten ajatuksia, kokemuksia ja odotuksia omahoitajahetkistä ja niiden sisällöstä, sekä luoda lapsille mahdollisuus vaikuttaa omahoitajahetkien kehittämiseen ja näin mahdollistaa osallisuuden kokemuksen syntyminen. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa tietoa lastenkodin johdon ja henkilökunnan käyttöön kehittämistyön tueksi, nostaa esiin lapsen ääni ja tukea lapsen edun huomioimista lapsikohtaisessa päätöksenteossa. Opinnäytetyömme on osa Pelastakaa Lapset ry:n lastenkotitoiminnan tutkimus- ja kehittämistyötä, toimeksiantajamme haluaa vahvasti vastata sosiaalihuoltolainsäädännön uudistuksiin sekä korostaa lapsilähtöisyyden merkitystä toiminnassaan.

Kaikissa sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lasta, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 4§). Lapsen edun mukaista on arvostaa lapsen kokemusta omasta tilanteestaan ja hyväksyä lapset tasavertaisina toimijoina, ja erityisesti lastensuojelun piirissä olevien lasten kohdalla osallisuuden kokemusten mahdollistaminen tukee lasten kasvua ja kehitystä. Lapsen osallisuutta tukemalla on mahdollista

vaikuttaa lapsen näkemykseen omasta itsestään niin yksilönä kuin yhteiskunnallisena toimijana. Pelastakaa Lapset ry:n strategiassa vuosille 2015–2018 on mainittu lapsen edun huomioiminen, joka tehdään näkyväksi tutkimuksina sijaishuollossa elävien lasten kokemuksista (Pelastakaa Lapset ry:n toimintastrategia 2014, 13).

Opinnäytetyömme tutkimustehtävä on: Mikä on lapsen kokemus omahoitajahetkistä ja niiden merkityksestä? Olemme valinneet laadullisen tutkimusmenetelmän, koska laadullisen tutkimuksen avulla tutkitaan ihmisten kokemuksia ja havaintoja ympäröivästä maailmasta (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 82). Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan elämismaailmaa, siinä ovat keskiössä erilaisin tavoin ilmenevät merkitykset (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tutkimusaineisto on kerätty puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla yhdessä Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodissa. Kerätty aineisto on analysoitu sisällönanalyysin avulla, ja tutkimustulokset esitellään aineistosta esiin nousseiden teemojen mukaisesti. Opinnäytetyöprosessimme aikana olemme perehtyneet myös lapsiin tutkimuskohteena sekä lasten haastattelussa huomioitaviin erityiskysymyksiin ja tutkimuseettisiin näkökohtiin. Haastateltujen lasten yksityisyyden suojaamiseksi ja turvallisen kasvuympäristön takaamiseksi opinnäytetyössä ei tuoda esiin mitään yksilöintitietoja lapsista tai lastenkodista.

Tutkimusraporttimme aluksi esittelemme toimeksiantajamme Pelastakaa Lapset ry:n sekä kuvaamme lastenkotitoiminnassa käytössä olevaa omahoitajajärjestelmää. Luvuissa kolme ja neljä avaamme aiempiin tutkimuksiin pohjautuvan tutkimuksemme teoreettisen viitekehyksen. Tutkimuksemme toteutusta kuvaamme luvussa viisi kuvaamalla tutkimuksen etene-
misen sekä käytetyt tutkimusmenetelmät. Tutkimustulokset on kuvattu ja tarkasteltu luvussa kuusi. Lopuksi luvussa seitsemän pohdimme tutkimustuloksia, tarkastelemme tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä kuvaamme opinnäytetyöryhmämme omaa oppimista opinnäytetyöprosessissa.

2 PELASTAKAA LAPSET RY

Toimeksiantajallamme kansalaisjärjestö Pelastakaa Lapset ry:llä on Suomessa pitkä historia. Vuonna 1922 tasavallan presidentin puoliso Ester Ståhlberg perusti Koteja kodittomille lapsille -järjestön joka etsi kasvatuskoteja kansalaissodan sotaorvoille tunnuslauseella ”*jokaisella lapsella on oikeus kasvaa hyvässä kodissa*”. Voittoa tavoittelematon, poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö muutti nimensä vuonna 1945 Pelastakaa Lapset ry:ksi. Vuodesta 1997 lähtien Pelastakaa Lapset ry on ollut osa maailmanlaajuista Save the Children International -liikettä, joka on sitoutunut toimimaan kaikin tavoin erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten suojelemiseksi ja lasten oikeuksien puolesta, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti. ”*Visionamme on maailma, jossa toteutuu jokaisen lapsen oikeus elämään, suojeluun, kehittymiseen ja osallistumiseen.*” (Pelastakaa Lapset ry 2014, 3, 6.)

Pelastakaa Lapset ry tekee hyvin monipuolista työtä. Yksi neljästä toimintaorganisaation yksiköstä on lastensuojelupalvelut. Lastenkotitoiminnan lisäksi työtä tehdään adoptioiden, perhe-, lomakoti- tukiperhe- ja tukihenkilötoiminnan, lakimiespalveluiden, terapia- ja muiden psykososiaalisten palveluiden sekä kehittämishankkeiden parissa. Toimintaa rahoitetaan muun muassa omalla varainhankinnalla, Raha-automaattiyhdistyksen tuella ja kuntien palvelutoiminnan tuotoilla sekä lahjoitusten ja jäsenmaksujen avulla. (Pelastakaa Lapset ry 2014, 3.)

Päämäärinä Pelastakaa Lapset ry:llä on lasten aseman parantaminen, lasten arvostuksen ja kunnioituksen lisääminen, sekä toiminta erityisesti niiden lasten ja nuorten hyväksi, jotka eivät saa omassa kodissaan riittävää hoitoa ja huolenpitoa tai asuvat muuten haavoittavissa olosuhteissa. Työtä tukevina arvoina järjestö mainitsee vastuullisuuden voimavarojen tehokkaasta käytöstä, tavoitteellisuuden, sitoutumisen lasten hyväksi tehtävän työn laadun parantamiseksi, yhteistyön niin moniammatillisena työyhteisönä kuin eri kumppaneiden kesken, luovuuden ja hallittujen riskien ottamisen lasten olojen parantamiseksi tehtävässä työssä sekä rehellisyyden toiminnassa aina lasten edun mukaisesti. (Pelastakaa Lapset ry 2014, 6.)

2.1 Lastenkotitoiminta

Pelastakaa Lapset ry:n sijaishuoltoa tarjoavat lastenkodit ovat seitsemänpaikkaisia kodinomaisia yksiköitä. Lastenkoteja järjestöllä on yhteensä kuusi. Lastenkodeissa huolehditaan lasten perustarpeiden lisäksi fyysisestä ja psyykkisestä terveydestä sekä yhteydenpidosta läheisiin. Arki lastenkodeissa on tavoitteellista lapsen kasvun ja kehityksen tukemista, lapsen elämään luodaan johdonmukaisuutta ja ennakoitavuutta. Toimintaa ohjaavina arvoina korostetaan muun muassa lapsen kuulemistä, etua ja osallisuutta. (Pelastakaa Lapset ry 2014, 7–10, 13–15.)

Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodit tarjoavat kouluikäisille lapsille ympäristön, jossa voidaan ammatillisesti tukea ja turvata lapsen kasvu ja kehitys. Lapset kohdataan lastenkodeissa yksilöinä; heitä kuullaan ja heidän mielihiteensä ja toiveensa otetaan huomioon. Hyväksyvässä ilmapiirissä tuetaan lasten osallisuutta oman elämänsä asiantuntijoina ja arjessa pyritään mahdollistamaan perheenomaiset olosuhteet. Toiminnan tavoitteena on luoda niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta hyvä ja turvallinen lapsuus ja nuoruus, jotta itsenäistymisvaiheessa nuoren elämänhallinta ja arjen taidot ovat riittävän hyvällä tasolla. (Pelastakaa Lapset ry 2014, 7–10.)

2.2 Omahoitaja

Pelastakaa Lapset ry määrittelee omahoitajuuden hoidon ja kasvatuksen perusmenetelmäksi. Jokaisella lapsella on nimetty omahoitaja, joka on ensisijainen yhteyshenkilö lapsen asioissa, niin läheis- kuin viranomaisverkostoissa. Omahoitajan ensisijainen tehtävä lapsen saapuessa lastenkotiin on tarjota lapselle mahdollisuus luoda turvallinen ja korjaava kiintymyssuhde aikuisen kanssa; suhteen syntyminen edellyttää välitöntä vuorovaikutusta. Vuorovaikutus syntyy jokapäiväisissä arkisissa tilanteissa, omahoitajahetkien mahdollistaessa syvällisemmät keskustelut ja kohtaamisen. Lastenkodissa asuvilla lapsilla saattaa olla jo varhaisessa kehityksessään kiintymyssuhteiden häiriöitä, jotka vaativat korjautuakseen aikaa sekä hyviä ja turvallisia tunnesuhteita lähellä oleviin aikuisiin. Omahoitajuudella

pyritään luomaan lapselle turvallinen ja korjaava vuorovaikutus- sekä kiintymyssuhde. (Pelastakaa Lapset ry 2014, 8, 11.)

Omahoitajasuhde on määritelty tietoiseksi, julkiseksi ja ammatilliseksi. Tietoisuutta osoittavat päätökset, jotka perustuvat kasvatus- ja hoitosuunnitelmaan ja lastenkodissa tehtyihin yhteisiin sopimuksiin. Julkisuutta osoittaa omahoitajan velvollisuus tuoda julki työn jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden ylläpitämiseksi lasta koskevat tiedot muille työyhteisön ja verkoston jäsenille. Ammatillisuutta on omahoitajan reflektiivinen kyky tarkastella riittävän etäältä lapsen vuorovaikutusta, kasvua ja kehitystä. Jokaiselle lapselle on nimetty omahoitaja ja varaomahoitaja, mikäli omahoitaja on estynyt hoitamaan tehtävänsä. (Pelastakaa Lapset ry 2014, 12.)

Pelastakaa Lapset ry tarjoaa henkilöstölleen työvälineitä omahoitajatyöskentelyn tueksi. Lapsen ja omahoitajan suhteelle merkityksellisiä tukitoimia ovat muun muassa lastenpsykiatrin konsultaatio, jossa pyritään löytämään lapsen sisäisen maailman ymmärrystä ja keinoja lapsen kohtaamiseen. Konsultaatio myös realisoi kunkin lapsen kohdalle asetettuja työskentelyn tavoitteita, joita asiakassuunnitelmassa sovitaan. Kehityskeskustelut ja työryhmän tuki työskentelyssä ovat ensiarvoisen tärkeitä. Omahoitaja on vastuussa hoito- ja kasvatussuunnitelmasta, jonka mukaisesti koko työryhmä työskentelee. Työyhteisössä omahoitajuutta tulee kunnioittaa ja toimia annettujen ohjeiden mukaisesti. (Pelastakaa Lapset ry 2015.)

Omahoitajan henkilökohtaisista mieltymyksistä, tiedoista ja taidoista voi riippua kuinka lapsen kasvatustyötä toteutetaan ja mihin asioihin kiinnitetään huomiota. Omahoitajat pyrkivät myös tukemaan asiakkaiden olemassa olevia voimavaroja ja auttavat löytämään uusia. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 12–13, 22–23.) Omahoitajan kanssa lapsi viettää säännöllisesti aikaa ja omahoitaja pyrkii löytämään lapselle häntä miellyttävän ja kasvua tukevan harrastuksen. Omahoitajan tulisi laatia lapselle myös perhetyön suunnitelma. Biologisen perheen puuttuessa suunnitelma laaditaan ottaen huomioon lapselle läheiset ihmissuhteet, esimerkiksi tuki-perhe. Pelastakaa Lapset ry pitää tärkeänä ylläpitää ja vahvistaa lapsen ja

hänen biologisten vanhempiensa tai muiden lapselle läheisten ihmisten yhteydenpitoa ja ihmissuhteiden jatkuvuutta. (Pelastakaa Lapset ry 2015.)

2.3 Omahoitajahetket

Omahoitajahetkissä on kyse lapsen ja hänen omahoitajansa kahdenkeskisestä ajasta, jonka on tarkoitus täydentää arjessa tapahtuvaa omahoitajatyöskentelyä. Kerran kuussa toteutettavilla hetkillä pyritään vahvistamaan lapsen ja omahoitajan välistä suhdetta. Omahoitajahetket ovat osa lastenkodin hoito- ja kasvatustyön prosessia. Hetket ovat merkityksellisiä lapsen ja omahoitajan vuorovaikutussuhteen muodostumisen ja kehittymisen kannalta, koska niiden aikana syntyy välitöntä vuorovaikutusta. Lapsen ja aikuisen yhteiset kokemukset lisäävät yhteistä ymmärrystä ja auttavat rakentamaan kiintymyssuhdetta. Tärkeintä omahoitajahetkissä ei ole yhteisen toiminnan sisältö, vaan aika ja aito kohtaaminen lapsen kanssa. Kahdenkeskisissä hetkissä omahoitaja voi saada arvokasta tietoa ohjattavansa tunteista, tiedoista, kyvyistä ja reagoititavoista, sekä niissä tapahtuvista muutoksista. Omahoitajahetkistä tehdyt kirjaukset ovatkin tärkeitä lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmia tehdessä. (Pelastakaa Lapset ry 2015.)

Omahoitajahetket suunnitellaan yhdessä lapsen kanssa alkuvuodesta budjetin ja toteutettavien teemojen puitteissa. Lastenkodin omahoitajahetkille määritellyt teemat ovat luonto, kulttuuri, liikunta, ravinto ja ostokset. Omahoitajahetkien teemat eivät ole käytössä kaikissa Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa, vaan teemat ovat tutkimuksemme lastenkotiyksikön työryhmän valitsema työmenetelmä. Valittujen teemojen avulla lasten ymmärrystä ympäröivästä maailmasta pyritään laajentamaan, ja pyrkimyksenä on myös lisätä lasten yhteiskunnallista osallisuutta. Teemoilla pyritään myös lisäämään monipuolisuutta omahoitajahetkien sisältöön. Suunnitelmassa tulee näkyä tavoitteellisuus; mitä lapsen elämässä halutaan nähdä tapahtuvan ja kehittyvän. Tavoitteet ovat jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisiä, ikä ja kehitystaso huomioiden. Omahoitajahetket ovat apuvä-

line arkisen kasvatustyön rinnalla, ne mahdollistavat omahoitajille tilaisuuden vahvistaa ja kehittää lapsen voimavaroja. Lapsen ja omahoitajan yhteinen aika ja tekeminen voivat helpottaa lasta ottamaan esille asioita, joita hän ei lastenkodin arjessa halua esille tuoda. (Pelastakaa Lapset ry 2015.)

2.4 Asiakassuunnitelma sekä hoito- ja kasvatussuunnitelma

Jokaiselle sosiaalihuollon asiakkaalle tulee laatia yksilöllinen palvelu- ja hoitosuunnitelma (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 7§). Asiakassuunnitelma on keskeinen osa myös sijoitetun lapsen hoitoa ja sen toteuttamista. Suunnitelman olemassaolo ja sen säännöllinen arviointi osoittavat tavoitteellisen sosiaalityön toteutumista. Ihanteellista olisi, että asiakassuunnitelmaa olisivat tekemässä lapsen ja omahoitajan lisäksi sosiaalityöntekijä ja lapsen huoltajat. Mikäli huoltajat eivät ole paikalla tai vastustavat suunnitelmaa, se tulee kuitenkin lain mukaan tehdä ja antaa tiedoksi asianosaisille. (Saastamoinen 2008, 78–79.)

Asiakassuunnitelmaa täydentää hoito- ja kasvatussuunnitelma. Lastenkoteissa suunnitelman pääsääntöisesti laatii sijoitetun lapsen omahoitaja yhdessä lapsen huoltajien kanssa. (Saastamoinen 2008, 82.) Suunnitelmassa on kirjattuna lapsen voimavarat sekä haasteet, hoidolle ja kasvatukselle asetetut tavoitteet ja niiden saavuttamiseksi löydetyt keinot. Suunnitelmaa päivitetään sopivin väliajoin, jolloin myös arvioidaan edellisen suunnitelman toteutumista. Lopulliseen suunnitelmaan tulee kirjata osapuolten mielipiteet ja suunnitelmasta käydyt keskustelut. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tulee sisältää myös omahoitajasuhteen vuosisuunnitelma, jossa näkyvät omahoitajahetkien sisällöt annettujen teemojen mukaisesti. (Pelastakaa Lapset ry 2015.)

2.5 Tutkimustoiminta

Pelastakaa Lapset ry:ssä on panostettu omahoitajasuhteeseen, sen merkitykseen lapsen elämäntarinan eheytyemisessä sekä omahoitajan osuuteen korjaavan kiintymyssuhteen kehittymisessä. Tätä suhdetta tukemaan luotiin vuosina 2008–2010 toteutettu Silta-projekti, joka on sen jälkeen

saanut jatkoa Silta-ohjaajakoulutuksina. Silta-projektin tavoitteena on rakentaa silta lapsen, hänen läheistensä ja lastenkodin välille. Siinä korostetaan lapsen ja vanhempien osallisuutta sillan rakentamiseen oman elämänsä asiantuntijoina, ammatillisen omahoitajan avustuksella. (Kiiskinen & Eskelinen 2010, 7.)

Silta-mallin keskiössä on Silta-kolmio, jossa lapsi, vanhemmat ja omahoitaja toimivat dialogissa. Silta-mallissa kohdataan, käydään yhdessä vuoropuhelua lapsen elämäntarinasta sekä pohditaan vuorovaikutussuhteita. Projektin arvioinnista ilmeni, että lapsien läheiset kokivat tulleen projektissa kuulluiksi sekä saaneensa toiminnasta hyötyä. Omahoitajien kokemukset projektista olivat myös positiivisia, he kokivat vuorovaikutuksen kolmion osapuolien välillä parantuneen ja oman ammatillisuutensa vahvistuneen. (Kiiskinen & Eskelinen 2010, 7.)

Silta-työmalli on jäänyt pysyväksi työmenetelmäksi Pelastakaa Lapset ry:ssä. Yhdistys järjestää Silta-ohjaajakoulutuksia lasten ja perheiden kanssa asiakastyötä tekeville ammatilliseksi täydennyskoulutukseksi. (Pelastakaa Lapset ry:n SILTA-malli 2015.) Silta-työmallista on tehty myös useita opinnäytetöitä, ja esimerkiksi Teija Aaltonen (2011) on kirjoittanut Pro gradu -tutkielman ”Lastenkotilapsen elämäntarina eheämmäksi - Pelastakaa Lapset ry:n Silta-projekti - sosiaalityöntekijöiden kokemuksia projektista”. Tutkielma on kirjoitettu Tampereen yliopiston Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden laitoksella.

Pelastakaa Lapset ry tekee vuosittain ”Lastenkoti minun mielestäni” -kyselyn, jonka tavoitteena on kehittää ja tarkkailla lastenkotitoiminnan laatua ja kuulla lasten mielipide. Kyselyssä selvitetään muun muassa lapsen kokemuksia osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista omaan ja lastenkodin arkeen. Kysely toteutetaan kaikissa Pelastakaa lapset ry:n lastenkodeissa ja on tarkoitettu vain järjestön omaan käyttöön. (Möller & Nikkanen 2009, 4–5.)

3 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA

Sosiaalipedagogiikassa kohtaavat sosiaalinen ja pedagoginen. Pedagogia yleisterminä tarkoittaa oppia kasvatuksesta, sosiaalinen viittaa yhteiskunnalliseen ja yhteisölliseen, ihmisten väliseen vuorovaikutukseen sekä yhteiskunnan vähäosaisten auttamiseen ja ihmisten väliseen solidaarisuuteen. Sosiaalipedagogiikka käsitteenä on monitasoinen, sillä sosiaalipedagogiikkaa voidaan määritellä niin yhteiskunnallisena liikkeenä, pedagogisena yleistieteenä, sosiaalisia ongelmia ehkäisevinä ja lievittävinä pedagogisina keinoina kuin ammatillisena toimintanakin. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13–15; Storø 2013, 11–12.)

Sosiaalipedagogiikka on kasvatuksen mahdollisuutta korostava näkökulma yhteiskuntaan ja ihmiseen sekä näiden väliseen suhteeseen. Huomiota kiinnitetään erityisesti yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi kasvamiseen. Sosiaalipedagogiikka ei ole menetelmäoppi, vaan siinä otetaan pedagogiseen käyttöön ihmisen luonnolliset ominaisuudet, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus. Osallisuuden, osallistumisen ja aktiivisen kansalaisuuden kehittämisprosessit ja niiden tukeminen sekä niihin liittyvien mahdollisten ongelmien ehkäisy ja lieventäminen ovat keskeisiä sosiaalipedagogisen työn kohteita. (Hämäläinen 2011, 7.)

Sosiaalipedagogista työtä tehdään arjen jokapäiväisissä tilanteissa, siksi ammatillisen sosiaalipedagogisen työn ja arjessa tapahtuvan, ihmisten välisen normaalin vuorovaikutuksen välinen raja on häilyvä (Storø 2013, 15). Työ kohdentuu yleensä sinne, missä osallisuus, elämänhallinta ja yhteiskunnallinen toimijuus ovat puutteellisesti kehittyneitä. Sosiaalipedagogisen työtteen pyrkimyksenä on tukea ihmisiä täysipainoiseen kansalaisuuteen ja hyvinvointiin. Erityisesti lastenkodissa sosiaalipedagoginen työote on olennainen tapa lasten sosiaalisen identiteetin vahvistamiseksi. (Hämäläinen 1999, 74–75; Hämäläinen 2007, 14.)

Sosiaalipedagoginen suuntautuminen ihmissuhdetyössä tarkoittaa pedagogisten näkökulmien huomioimista tarkasteltaessa asiakkaiden arjenhallinnan ongelmia ja etsittäessä ratkaisuja yhteiskunnallisen integraation

vahvistamiseksi. Keskeisiä periaatteita sosiaalipedagogiikassa ovat itsekasvatuksellisten prosessien käynnistäminen ja vahvistaminen sekä itseapuun avustaminen. (Hämäläinen & Kurki 1997, 18.) Perusajatuksena on toiminnan lähteminen osallistujista itsestään, jolloin he voivat kokea itsensä tarpeellisiksi ja tehdä itselle mielekkäitä sekä merkityksellisiä asioita (Hämäläinen 1999, 72).

3.1 Osallisuus

Lasten osallisuudesta säädetään niin Suomen perustuslaissa (731/1999) kuin lastensuojelulaissa (417/2007). Lastensuojelulain mukaan lapselle tulee antaa mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen itseään koskevilla asioilla kehitystään vastaavasti. Lastensuojelua toteutettaessa tulee ottaa lapsen mielipide ja toiveet huomioon iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) tarkoituksena on vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta, se määrittelee asiakkaan edun toteutumisen turvaamiseksi asiakkaalle mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omilla asioillaan. Kaikissa lapsia koskevilla asioissa on etusijalle asetettava lapsen etu ja sen toteutumisen parhaiten turvaavat toimenpiteet.

Osallisuus on yhteisöön liittymistä, kuulumista ja vaikuttamista. Osallisuuden rakentuminen edellyttää jokaisen yhteisön jäsenen huomioon ottamista, ja lasten näkökulmasta tämä tarkoittaa lasten mahdollisuutta vaikuttaa yhteisön toimintaan. Vaikuttaminen on mahdollista, jos lapsi pääsee mukaan asioiden käsittelyyn ja saa niistä tietoa. (Oranen 2008, 9.) Lapsen osallisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan sitä, kuinka lapsi voi itse olla mukana ja osana työssä, jota hänen etunsa turvaamiseksi tehdään. Osallisenä oleminen on osa lapsen identiteetin kehittymistä ja siksi hyvin tärkeä osa lastensuojelutyötä. Juridisen osallisuuden lisäksi on huomioitava lapsen subjektiivinen kokemus osallisuudesta ja sen toteutumisesta yhteisössä tai prosesseissa. Osallisuuden toteutumisessa tärkein elementti on aito vuorovaikutus. (Hotari ym. 2013, 149–150.)

Nigel Thomasin (2002) malli osallisuuden ulottuvuuksista tekee teoreettisesta käsitteestä käytännönläheisemmän ja muistuttaa samalla osallisuuden olevan subjektiivinen ja yksilöllinen käsite. Thomas kuvaa osallisuuden rakennetta seuraavasti:

mahdollisuus valita
mahdollisuus saada tietoa
mahdollisuus vaikuttaa prosessiin
mahdollisuus ilmaista itseään
mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen
mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin.

Osallisuuden rakentuminen alkaa siitä, että lapsella on oikeus valita osallistumisensa aste, lapsella on siis oikeus olla myös osallistumatta. Tiedon saannilla ja itseilmaisun avulla lapsen osallistumisen taso kasvaa siten, että kuudennella tasolla lapsella on mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. (Hotari, Oranen & Pösö 2013, 153–154.)

Lapsen osallisuus lastensuojelussa voidaan jakaa prosessi- ja kohtaamisosallisuuteen. Prosessiosallisuus tarkoittaa lapsen ottamista mukaan lastensuojelun prosessiin, pyrkimyksenä dialogisuus ja yhteisen ymmärryksen tavoittelu. Sen tarkoituksena on saatu ja jaettu tieto, joka auttaa prosessia eteenpäin. Tietoa muodostetaan sekä välitetään lapselta ja lapselle. Kohtaamisosallisuus on lapsen dialogista kohtaamista, joka saattaa mahdollistaa lapsen voimaantumisen ja antaa turvan tunnetta. Molempien ytimessä on tieto; prosessiosallisuudessa tietoa välitetään, kohtaamisosallisuudessa sitä käsitellään. Lapsen iän, taitojen ja kulttuurin mukainen osallisuuden mahdollistaminen edellyttää lapsisensitiivisen työskentelytyöteen tietoista valitsemista. (Muukkonen 2013, 165–166, 169, 172.)

Lapsen osallisuuden merkitys ja hyöty voidaan jakaa viiteen luokkaan. Ensimmäisenä on lapsen kuulluksi tuleminen ja mahdollisuus vaikuttaa, kuulluksi tulemisen kokemus voi tehdä prosessista lapselle voimaannuttavan. Toinen on saatu ja jaettu tieto sekä ymmärrys. Kolmas on lastensuojelun toteuttamisen mahdollistaminen, osallisuuden korostaminen tukee lastensuojelun tarkoitusta. Neljäntenä on mahdollisuus saada käyttöön kaikki käytettävissä olevat voimavarat, tuoda esiin huolen lisäksi myös vahvu-

det. Ja viidentenä yhteisen arvioinnin mahdollistaminen, arvioinnin moniäänisyys kasvattaa sen luotettavuutta. (Muukkonen 2013, 172–173; Oranen 2008, 16.)

Jotta lapselle voisi syntyä kohdatuksi tulemisen tunne, työntekijän on annettava hänelle aikaa. Luottamuksen rakentaminen, kunnioitus, yksilöllinen huomioiminen, yhteistyö sekä avoimuus ovat nuorten mielestä osallisuuden edellytyksiä. (Hotari ym. 2013, 162.) Osallisuutta on helpompaa vaalia kehittämis- ja vaikuttamistyössä kuin esimerkiksi yksilökohtaisessa työssä, jossa voi olla perusteltua houkutella lasta toimimaan oman edun hyväksi (Hipp & Palsanen 2014, 9).

Osallisuuden käsitteen määrittely vaihtelee paljon sen mukaan, kuka sen määrittelee ja missä tilanteessa. Käsite on subjektiivinen kokemus siitä, miten lapsi tai nuori voi olla yhteisön tai yhteiskunnan arvokas jäsen. Osallistumalla edistetään aktiivisesti tasavertaista asemaa yhteiskunnassa sekä kokemusta osallisuudesta. Nuorten asemaan yhteiskunnassa liittyy oleellisesti heidän osallistumisensa yhteiskunnalliseen toimintaan. (Hipp & Palsanen 2014, 4–5.)

Pelastakaa Lapset ry on huomionnut lapsen osallisuuden myös omassa laatupolitiikassaan. Heidän mielestään lastenkotien toiminnassa tulee korostaa lapsen kuulemistä, etua sekä lapsen osallisuutta, joka tulee näkyviin myös omahoitajatyöskentelyn kautta. Pelastakaa Lapset ry:ssä lasten osallisuus näkyy hoito- ja kasvatussuunnitelmien yhteisessä tekemisessä ja lapsen mielipiteiden kuulemisessa ja huomioon ottamisessa neuvotteiluissa. Vastuu päätöksistä on kuitenkin aikuisilla. Tärkeää on pysähtyä arjessa kuuntelemaan ja kohtaamaan lapsi. (Pelastakaa lapset Ry 2014, 15.) Vaikka asiakaslähtöisessä työssä sosiaali- ja terveysalalla tasa-vertaisuutta pidetään arvona ja korostetaan, että asiakkaalla tulee olla vastuu ja päätösvalta omista asioistaan, pitää ottaa huomioon asiakkaan ikä ja eritoten kyky ottaa vastuu päätöksistä (Vilen ym. 2008, 26).

3.2 Dialogisuus

Sana dialogi muodostuu sanoista dia ja logos jotka tarkoittavat sanoja läpi ja oppia. Yhdessä nämä muodostavat dialogisuuden olemuksen, eli väliin kerätyn maailman. Dialogisuus kuvaakin myös tapaamme kohdata toiset ihmiset, ihmiskäsitystämme ja maailmankuvaamme. Dialogisuus on enemmän kuin puhetta; se on tilanne, jossa jokainen osapuoli voi oppia ja muuttaa asenteitaan. Dialogisuus on siis sekä kommunikaatiotapa että suhde, jossa tapahtuu merkittäviä asioita kahden tai useamman ihmisen välillä. (Mönkkönen 2007, 86, 88–89.)

Kohtaamisdialogin kehittäjänä pidetään saksalaista Martin Buberia. Hänen pääteoksessaan *Minä ja Sinä* (Ich und Du, 1923) hän kuvaa maailman hahmottuvan kahden perussuhteen kautta. Minä–sinä -suhde on aitojen suhteiden ihanne, jossa ei ole objektia. Tämän vastapari on minä–se -suhde, joka kuvaa maailmaa. Minä–sinä -suhteessa tapahtuu ainutlaatuisen ihmisen kohtaaminen, minä–se -suhteessa dialogi ei toteudu, vaan siinä toinen on objektina. (Wihersaari 2010, 124–125.) Myös Paulo Freire korostaa ihmisen minuuden tarvitsevan kehittyäkseen suhdetta maailmaan sekä dialogista suhdetta toisiin ihmisiin. Dialoginen suhde ei ole subjekti–objekti -suhde, vaan kahden aktiivisen toimijan välinen suhde, jossa syntyy yhteinen ymmärrys ja uusia ideoita. Dialogisen toiminnan ydin onkin yhteistyö tasavertaisten subjektien kesken, vaikka toimijoilla voikin olla erilainen asema ja vastuu toiminnasta. (Freire 2005, 186–187.)

Dialogisuuteen pyrkiminen edellyttää meiltä aitoa ennakkoluulottomuutta kohtaamisissa. Ihmisen on oltava avoin uusille tilaisuuksille, otettava ne ainutkertaisena vastaan vaikka ne olisivat tutun oloisia. Dialogiin pyrkivän on opittava kuuntelemaan, olemaan kärsivällinen, kunnioittamaan sekä puhumaan suoraan. Jotta dialogi voisi onnistua, on ymmärrettävä sitä jarruttavat toimintatavat. Dialogia on harjoitettava ja sen prosesseja on jatkuvasti pohdittava, sille on annettava tilaa ja se on koettava. Dialogi on siksi erityinen keskustelun laji, että siinä osallistuja on itse osa menetelmää. (Wihersaari 2010, 126, 133.)

Sosiaalipedagoginen suuntautuminen pohjautuu aina dialogiin, eli ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Ammatillaisen rooli on mahdollistaa asiakkaan osallisuus jokaiseen toimintaprosessin vaiheeseen. Työskentely on yhteinen prosessi, joka johtaa yhteisten päämäärien saavuttamiseen. (Hämäläinen & Kurki 1997, 49.) Dialogisessa orientaatiossa vuorovaikutus on vastavuoroinen suhde, jossa jokainen osallistuja vaikuttaa. Täydellistä yhteistä ymmärrystä voidaan tuskin koskaan saavuttaa, sillä osallistujat tulkitsevat asioita myös kokemustensa, henkilöhistoriansa sekä tilanteen mukaan. Dialogisessa suhteessa ymmärrys tarkoittaaakin kokonaan uuden alueen löytämistä osallistujien välille. (Mönkkönen 2002, 56–57.)

Dialogisuus asiakastyössä tarkoittaa vuorovaikutuksen edesauttamista yhteiseen ymmärrykseen. Sen tärkeä osa-alue on vastavuoroisuus, jossa tilanteen jokainen osapuoli pääsee vaikuttamaan etenemiseen. Asiakassuhteessa ei siis mennä työntekijän tai asiakkaan ehdoilla, vaan pyritään yhdessä löytämään askeleet etenemiseen. Dialogisen suhteen syntyminen kannalta keskeistä onkin, syntykö tilanteessa hämmästyksen hetkiä, joissa työntekijä uskaltaa mennä tuntemattomalle alueelle. Sellaiselle alueelle, jossa voidaan rakentaa tietoa yhdessä asiakkaan kanssa. (Mönkkönen 2007, 86–87, 95.)

Olennainen osa dialogista vuorovaikutusta on oikeudenmukaisuus ja eettinen toiminta. Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kaikille osapuolille on tärkeää saada tuntee kuuluvansa yhteisöön ja kokea hyväksyntää ja arvostusta. Usein ihmisille on tärkeämpää saada kokemus oikeudenmukaisesta vuorovaikutuksesta ja aidosta kohtaamisesta kuin saada esimerkiksi resurssien jaossa täsmälleen sama osuus. Asiantuntija-asiakassuhteessa vuorovaikutuksen oikeudenmukaisuus on erityisen tärkeää, koska asiantuntija voi asettua valta-asemaan asiakkaaseen nähden. Keskeinen ammattieettinen periaate on oikeus arvokkaaseen kohteluun. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 111–112.) Dialogisen vuorovaikutuksen jokainen osapuoli on kiinnostunut tutkimaan toisten näkökulmia ja kehittämään yhdessä uusia ideoita. Dialogisen suhteen syntyminen saattaa estää liika ymmärtäminen sekä liika tietäminen. (Mönkkönen 2007, 185.)

4 KIINTYMYSSUHDE

Kiintymyssuhteessa on kyse lapsen ja hänen hoitajansa välisestä suhteesta ja sen vaikutuksista lapsen myöhempään elämään (Vilén ym. 2008, 35). Teorian kiintymyssuhteesta ”Attachment theory” kehitti alun perin 1940-luvulla englantilainen psykiatri ja psykoanalytikko John Bowlby (1907–1990). Teoriallaan Bowlby pyrki jäsentämään syitä, miksi ihminen muodostaa pysyviä ihmissuhteita ja ahdistuu, jos keskeiset suhteet katkeavat tai ovat uhattuna. Tarkastelun kohteena Bowlbyllä oli erityisesti lapsen ja äidin välinen suhde ja sen kaksisuuntainen prosessi; lapsen kiintymys äitiin ja äidin lapseen. (Rautio 2004, 29–30; Kalland 2001, 198.)

Bowlby (1980) uskoi, että varhaiset ihmissuhteet ja niissä tapahtuva positiivinen vuorovaikutus ovat pohja lapsen tunteiden ja ajattelun muodostumiselle (Punamäki 2001, 174). Samaa ajatusmaailmaa jakaa Pelastakaa Lapset ry:n ylilääkäri, lastenpsykiatri Jari Sinkkonen, jonka mielestä hyvän lapsuuden suojaava tekijä on juuri turvalliseksi koettu ihmissuhde (Sinkkonen 2008, 41, 44). Bowlby kuitenkin korostaa tutkineensa ainoastaan lapsen ja äidin välistä kiintymystä varhaislapsuudessa, koska aihe on arkinen, helposti määriteltävissä, ja helposti tutkittavissa niin ihmisillä kuin eläimilläkin (Bowlby 1998b, 419).

Kiintymyksellä tarkoitetaan tunnesidettä, jonka lapsi luo häntä hoivaavaan turvalliseen aikuiseen. Kiintymyksen kohde on myös se, jonka luo lapsi haakeutuu kun kokee uhkaa tai pelkoa. Käyttäytymisellään lapsi pyrkii saamaan aikuisen huomion ja turvan. (Rusanen 2011, 27–28.) Aikuinen ei yksin voi kiintymyssuhdetta lapseen luoda, vaan tunteen tulee olla molemminpuolinen. Kiintymyksen osoittaminen voi tapahtua yksisuuntaisesti, mutta Raution mukaan ”*kiintymys on suhteissa, ei yksilöissä*”. (Rautio 2004, 31.) Mikään käytös ei sisällä enemmän tunnetta kuin kiintymys toiseen ihmiseen; kiintymyksen kohteet kohdataan ilolla. Pääkiintymyskohteen välittömässä läheisyydessä lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Menettämisen uhka voi luoda lapselle ahdistusta ja surua, jotka altistavat vihan tunteelle. (Bowlby 1997, 209.) Kiintymyssuhde ja rakkaussuhde eivät ole

synonyymejä. Lasta voi rakastaa olematta turvalliseksi koettu hahmo, esimerkiksi päihteiden vaikutuksen alaisena oleva vanhempi. Kaltoin kohdeltujen lasten kohdalla korvaavan turvallisen kiintymyksen kohde voikin tulla jostain toisesta heitä hoivaavasta läheisestä aikuisesta. (Sinkkonen & Kalland 2001, 8–9.)

Bowlby (1969/1982) uskoo kiinnittymisen vanhempaan tapahtuvan useassa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa lapsi kurottautuu vanhempaa kohti hakien kontaktia itkien, nauraen, eleillä ja ilmeillä. Kokemus itsestä alkaa rakentua välittömässä turvallisen rakkauden värittävässä vuorovaikutuksessa, joka on tärkeä osa kiintymyssuhteen muodostumiselle. Toisessa vaiheessa lapsi osoittaa vuorovaikutusta valikoidummin, sen mukaan kuka on läsnä. Ympäristö on otettu mukaan vuorovaikutukseen, ja vaaran tullessa tukeudutaan turvallisuuden lähteeseen eli vanhempaan, joka on läsnä. Kolmannessa vaiheessa turvallisen kiintymyssuhteen muodostanut lapsi uskaltaa irtautua jo itsenäisesti tarkkailemaan uusia sekä vieraita asioita ja neljännessä vuorovaikutus on molemminpuolista neuvottelusuhdetta, jossa lapsi oppii yhteistyökykyiseksi. Kalland mainitsee turvallittoman kiintymyssuhteen omaaville lapsille olevan tyypillistä, että vaiheittain tapahtuvassa kiinnittymisessä ja tutkimusmatkalla ympäröivään maailmaan turvallinen aikuinen on puuttunut, jolloin lapsesta on kehittynyt pelokas ja passiivinen. (Kalland 2001, 201–203.)

läästä ei voi päätellä lapsen kognitiivisten ja tunnetaitojen kehitystasoa. Varhaisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys näiden taitojen kehitymisessä, äidin herkkyys vastata vauvaikäisen signaaleihin luo perustan kehitykselle. Toiseen ihmiseen kiintyminen on ihmisen elämän perusta, ei pelkästään vastasyntyneellä vaan läpi koko elämän. Läheiset kiintymyssuhteet ovat ihmiselle vahvuuden ja ilon lähde. (Bowlby 1998a, 428, 442.) Erokokemukset, olivatpa ne lyhyitä tai pitkiä, sekä menettämisen ja hylkäämisen kokemukset voivat kaikki häiritä lapsen kehitystä. Mitä pidempiä ja negatiivisempia kokemukset ovat, sitä vaikeampi on oppia pois kehitykselle vahingollisista toimintamalleista. (Bowlby 1998b, 418.) Lastenpsykiatri Jari Sinkkosen mukaan suurin osa lasten psyykkisistä häiriöistä johtuu puutteellisista tai vaurioituneista lapsuuden kiintymyssuhteista, jonka

vuoksi korjaavan kiintymyssuhteen luominen on erityisen tärkeää. Hän mainitsee, ettei ole merkitystä onko kiintymyssuhde isään, äitiin, tai muuhun aikuiseen; kunhan lapsella on edes yksi aikuinen kehen turvata. (Sinkkonen 2014.)

Lastenkodissa tulisi huomioida lapsen ja huoltajien, sekä lapsen ja muiden tärkeiden henkilöiden väliset suhteet. Kiintymyssuhdeteorian ymmärtäminen antaa lastensuojelun ammattilaisille näkökulmaa perheen kanssa työskentelemiseen ja siellä esiintyvien ongelmien hoitamiseen. Ammattilaisten lisäksi myös vanhemmat ovat saaneet kiintymyssuhdeteoriasta ajatuksia ja kannustimia toimiakseen parempina vanhempina. (Rautio 2004 31; Sinkkonen & Kalland 2001, 8.)

4.1 Turvallinen ja turvaton kiintymysmalli

Kiintymyssuhdeteorian keskeisiä käsitteitä ovat turvallinen ja turvaton kiintymysmalli. Kiintymysmallit kertovat lapsen hoivahistoriasta ja siitä onko lapselle läheinen aikuinen kyennyt ottamaan vastuun lapsen tarvitsemasta huomiosta ja tuesta. Lapsella on luontainen tarve pyrkiä varmistamaan turvallisuus ja läheisyys. Turvallisessa kiintymysmallissa lapsi on saanut hoivaajaltaan turvaa ja hänelle on luontevaa olla kontaktissa aikuisen kanssa. Turvallisen kiintymysmallin omaava lapsi on avoimempi ja hänen tunne- ja ongelmanratkaisutaitonsa ovat kehittyneet, lapsi voi kokonaisuudessaan paremmin niin psyykkisesti, fyysisesti kuin sosiaalisestikin. Lapsi luottaa aikuisen läsnäoloon ja hänen sisäiset mallinsa ympäristöstä ovat muovautuneet positiivisiksi. (Rusanen 2011, 58–59, 63–64, 270.) Turvallisen kiintymyssuhteen saaneiden lasten käsitys itsestä ja maailmasta on todettu olevan hyvä. He ovat ymmärtäneet myös maailman pahuuden ja sen, ettei kaikkiin voi luottaa, samalla pyrkiessään itse olemaan luotettavia. (Sinkkonen & Kalland 2001, 9.)

Turvattomassa kiintymysmallissa kiintymys häiriintyy. Jos lapsen tarpeisiin ei vastata, lapsi kokeilee vaihtoehtoisia keinoja saadakseen huomiota tai pahimmassa tapauksessa syrjäytyy ja oppii hoivaamaan itse itseään. Voidaan puhua vahingollisesta huoltajasuhteesta, joka aiheuttaa aikuisen ja

lapsen tunnesuhteen heikkenemistä ja lopulta sen vaurioitumista. (Rusanen 2011, 65, 76.) Turvattomassa kiintymyssuhteessa eläneen lapsen ymmärrys maailmasta voi olla päinvastainen kun turvallisessa kiintymyssuhteessa eläneen. Lapsi voi kokea maailman olevan kaikkeudessaan paha ja hänen voi olla vaikea luottaa toiseen ihmiseen. Hyvässä korjaavassa ympäristössä ja kiintymyssuhteessa käsitykset voivat kuitenkin muuttua. (Sinkkonen & Kalland 2001, 9.) Kiintymyssuhteen korjaaminen on tärkeää, koska kiintymyksen opittu malli voi siirtyä sukupolvelta toiselle. *”Turvallisessa kiintymyssuhteessa aikuinen on onnistunut kasvatustehtävässään ja turvattomassa epäonnistunut joko kokonaan tai osittain.”* (Rusanen 2011, 58.)

Olipa ensimmäinen kiintymyssuhde turvallinen tai turvaton niin se on lapselle ainoa olemassa oleva. Traumaattiset kokemukset horjuttavat lapsuutta ja sen kehitystehtäviä. Kokemukset voivat olla pitkäkestoisia ja niiden pitkäkestoisten vaikutusten minimoiminen ja tasapainon palauttaminen vaatii niin lapselta kuin ympäristöltäkin suuria ponnisteluja. (Punamäki 2001 177, 184.) Myös Kerns, Abraham, Schlegelmilch ja Morgan (2007) kirjoittavat varhaislapsuuden kiintymyssuhteilla olevan merkitystä lapsen sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen (Rusanen 2011, 57). Lapsen älyllinen kyky pääsee kehittymään parhaiten turvallisessa kiintymyssuhteessa. Sen sijaan lapset, joiden tarpeita ja niihin vastaamista on laiminlyöty, ovat luoneet oman sattumanvaraisen ja sekavan maailmankuvan, jossa heidän yrittämisensä ei merkitse kenellekään mitään. Sen vuoksi he eivät esimerkiksi ponnistele pärjätäkseen harrastuksissa tai koulussa, vaan luovuttavat. (Becker-Weidman 2008, 43.)

4.2 Haasteet korjaavan kiintymyssuhteen luomisessa

Lastenkotilasten kiintymyssuhdehäiriöiden taustalla on todettu olevan merkittävänä tekijänä vanhempien kykenemättömyys asettaa lapsen tarpeet omiensa edelle. Vanhemmat eivät ole pystyneet tai halunneet muuttaa elintapojaan lapsen suojelemiseksi tai kasvun ja kehityksen turvaamiseksi.

Hoidon laiminlyönnit ja tärkeiden ihmissuhteiden puuttuminen tai katkeaminen aiheuttavat lapselle vaurioituneen käsityksen itsestä ja muista. Käsitkset voivat heijastua lapsen suhtautumiseen myös muita aikuisia kohtaan. Jatkuvat huomiotta jättämiset ja hylkäämiset horjuttavat luottamusta. Lapsi saattaa pyrkiä ottamaan tilanteen hallintaansa käyttäytymällä tuhoavasti tavoitteenaan tulla hylätyksi. Karkaamisessakin saattaa kyseessä olla vain testi, jossa lapsi arvioi kuka oikeasti välittää hänestä. (Kalland 2001, 199–206.)

Lastenkodissa korjaavan kiintymyssuhteen luomisen olosuhteet ovat vaativat. Arki jaetaan työntekijöiden ja muiden lasten kanssa. Olettaa voi, että turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiseen vaikuttavat myös muut lähellä olevat ihmissuhteet ja ihmisten väliset kemiat. (Kalland 2001, 230.) Varsinkin vanhemmilla kiintymyssuhdehäiriöisillä lapsilla on taipumus ohjailta muita lapsia ja hoitajiaan. He saattavat toimia arvaamattomasti, eikä heille ole muodostunut ongelmanratkaisu- tai tunteidensäätelykykyä. (Becker-Weidman 2008, 45.)

Lastenkoti on haastava ympäristö myös lapsen kehitykselle. Henkilökunnan ja muiden lastenkodissa asuvien lasten vaihtuessa lapsi joutuu kokemaan uusia menetyksiä jo luoduissa tunnesiteissä, mikä voi hidastaa ikään kuuluvien kehitystehtävien saavuttamista. Vauriot varhaisissa vuorovaikutussuhteissa vaikeuttavat kiinteän suhteen muodostamista hoitavaan aikuiseen. Laitoshoito ympäristöineen ei useimmiten tue lapsen luonnollisen kiintymyksen syntymistä. Tähän vaikuttavat laitoksessa olevat säännöt ja vaihtuva henkilökunta. (Clark, Doyle-Buckwalter, Robinson, Blackwell & Mcguill 2008, 179–180.) Becker-Weidman lisää, että lasten perustarpeista laitoshoidossa huolehditaan, mutta tunnepuolen läpikäyminen ja hoito on usein riittämätöntä (Becker-Weidman 2008, 45).

Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa korjaavan kiintymyssuhteen luominen sijoitettuun lapseen on työskentelyn perusmenetelmä (Pelastakaa Lapset ry 2014, 8). Kiintymyssuhteen muodostumiselle rajat asettaa hoitajan ja lapsen yhteensopivuus (Punamäki 2001, 177). Suhteen luomiseksi

tarvitsee tietoisesti työskennellä ajan kanssa, jotta luottamusta ja kiintymystä voidaan rakentaa. Valitettavasti toimivaa kiintymyssuhdetta aikuiseseen ei aina synny, vaikka suhteella olisi ihanteelliset lähtökodot. Henkilökemiat voivat olla toisilleen aivan väärät. (Mykkänen 2014, 24.) Nuoruusiässä kiintymyssuhteiden kohde siirtyy aikuisista kaveri- ja seurustelusuhteisiin, jolloin yhteyden luominen nuoreen voi olla entistä hankalampaa (Sinkkonen 2010, 93).

4.3 Kuinka lasta voi auttaa kiintymään?

Bowlby (1988) on tuonut esiin terapeuttisia lähtökohtia vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteiden korjaamiseksi. Lapselle tulee luoda turvallisuuden tunne, jotta hän voi vapaasti tarkastella ja jakaa menneisyyttään ja nykyisyyttään. On selvitettävä, kuinka menneisyys vielä vaikuttaa nykyhetkessä ja autettava lasta hallitsemaan niin myönteisiä kuin kielteisiä tunteita. Kiintymyssuhdehäiriöinen lapsi tarvitsee apua tunteiden tunnistamisessa ja käsittelyssä. Varsinkin traumaattisten kokemusten läpikäyminen on liian suuri asia yksin tehtäväksi. On myös hyvä tutkia nykyisiä ihmissuhteita ja niihin asetettuja odotuksia; mitä merkityksiä lapsi antaa toisen käytökselle ja miten ne ohjaavat hänen reaktioitaan. Näin päästään selville ennakkoluuloista toisia ihmisiä kohtaan. (Becker-Weidman 2008, 40–41; Blackwell & Mcguill 2008, 193.)

Hughes (2003) on kuvannut vuorovaikutteisessa psykoterapiassa käytettäviä toimintamalleja, joita voi soveltaa hyvin myös lastensuojelun sijaishuoltoon. Hughesin mukaan lapsen kokemukset ovat aitoja ja ne tulisi ottaa vastaan sellaisenaan empaattisesti, ilman vähättelyä tai liioittelua. Mahdollisesti ilmenevät ristiriidat tulisi heti käsitellä vuorovaikutuksessa toisen kanssa. Kiintymyssuhteen eheytymiseen vaikuttaa kahden ihmisen välinen yhteys. He kommunikoivat toisilleen ja reagoivat toistensa tarpeisiin, sekä tarpeen tullen antavat myös tilaa toisilleen. (Becker-Weidman 2008, 40–41, 58–59.)

”Ulkopuolinen ympäristö vaikuttaa jatkuvasti sisäiseen ympäristöön, joko myönteisesti tai kielteisesti” (Becker-Weidman 2008, 40). Lapsen kiintymystä tukevia elementtejä kasvuympäristössä ovat lapsen toiminnan valvonta ja aikuisen läheisyys. Lasta tulisi tukea vastaamaan hänelle asetettuihin odotuksiin ja läheisyys viestii, että hoitaja ei jätä lasta yksin vaikeisiin tilanteisiin. Mahdollisten rangaistustenkaan aikana lasta ei saisi jättää yksin, vaan valvonta ja läheisyys tulisi ottaa tilanteessa huomioon. (Blackwell & Mcguill 2008, 201.) Lapsen aiemmin opittujen, haitallisten käytösmallien korjaamiseksi on tärkeää antaa lapselle hoivaa riippumatta hänen käytöksestään (Robinson & Doyle-Buckwalter 2008, 185).

Kiintymyssuhdetta vastustavien lasten kanssa tulisi pelata yhteispelejä, joissa vuorovaikutus on väistämätöntä. Peleistä voi oppia muun muassa stressin ja häviön sietokykyä sekä tervehenkistä kilpailua. Yleismaailmallisista asioista keskusteleminen auttaa lasta ymmärtämään ympäröivää maailmaa ja sitä kuinka asiat ovat riippuvaisia toisistaan. On tärkeää, että lapsen mahdollisesti kapeaa maailmankuvaa saisi laajennettua yhteisillä toiminnoilla. Lapselle tulee antaa vastuu omasta toiminnastaan. Syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen tarvitaan aikuisen palautetta tai seuraamuksia lapsen käyttäytymisestä. On hyvä antaa positiivista palautetta aina kun mahdollista. Ajan kanssa lapsi voi oppia, että hänellä on itsellään mahdollisuus vaikuttaa tulevaan ja luottamus ihmissuhteisiin alkaa muodostua. (Becker-Weidman & Shell 2008, 267–268, 272.) Positiiviset muutokset lapsen elämässä tarjoavat uuden mahdollisuuden turvallisen kiintymyssuhteen kehittymiselle (Punamäki 2001, 176).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Strategiakaudella 2015–2018 Pelastakaa Lapset ry kiinnittää erityistä huomiota lapsen osallisuuteen ja sen toteutumiseen (Pelastakaa Lapset ry:n toimintastrategia 2014, 5). Vuonna 2014 lastenkodin toimintasuunnitelmassa on asetettu tavoitteeksi lisätä lasten osallisuutta ja aktiivisuutta itseään koskevissa asioissa, toimenpiteenä edellisen toteutumiseksi omahoitajahetkien lapsilähtöisyyttä on pyritty kehittämään (Pelastakaa Lapset ry 2014). Opinnäytetyömme on osa tätä kehitystyötä, jossa pyritään takaamaan kaikille lapsille laadullisesti samanarvoiset ikätason tarpeisiin vastaavat omahoitajahetket lapsen ääntä kuunnellen. Olemme rajanneet opinnäytetyömme aiheen koskemaan Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodin omahoitajahetkiä toimeksiannon mukaisesti. Tämän vuoksi emme ole tarkastelleet omahoitajuutta ja omahoitajasuhdetta kokonaisuutena tai omahoitajahetkiä muiden tahojen näkökulmasta. Toimeksiantaja toivoi erityisesti selvitystä myös omahoitajahetkien teemoista sekä niiden näkymisestä vuosittaisen suunnitelman mukaan. Teemahaastattelun avulla keräämme näkyväksi lasten kokemuksia ja kehittämistoiveita omahoitajahetkistä.

5.1 Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävä

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuoda esille lastenkodissa asuvien lasten ajatuksia, kokemuksia ja odotuksia omahoitajahetkistä ja niiden sisällöstä, sekä luoda lapsille mahdollisuus vaikuttaa omahoitajahetkien kehittämiseen ja näin mahdollistaa osallisuuden kokemuksen syntyminen. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa tietoa lastenkodin johdon ja henkilökunnan käyttöön kehittämistyön tueksi, nostaa esiin lapsen ääni ja tukea lapsen edun huomioimista lapsikohtaisessa päätöksenteossa.

Opinnäytetyömme tutkimustehtävänä on: Mikä on lapsen kokemus omahoitajahetkistä ja niiden merkityksestä? Tutkimustehtävää olemme lähestyneet seuraavien osatehtävien kautta:

Mitä omahoitajahetket ovat lapsen mielestä?

Mikä on omahoitajahetkien tarkoitus lapsen mielestä?

Mitä lapsen mukaan omahoitajahetket sisältävät?

Miten lapsi kokee vaikuttaneensa omahoitajahetkien sisältöön?

Miten ja minkälaisiksi lapsi haluaisi kehittää omahoitajahetkiä?

Millä tavalla omahoitajahetkien teemoja voitaisiin toteuttaa lapsen mielestä?

5.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön tutkimustehtävän suorittamiseksi valitsimme laadullisen tutkimusmenetelmän, koska laadullinen tutkimus on merkityksen tarkastelua, ja siinä keskitytään ihmisten kuvauksiin omasta todellisuudestaan (Vilka 2005, 97; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Laadullinen tutkimusmenetelmä on subjektiivinen ja kokemuksia huomioiva. Siinä korostuvat ihmisen kokemukset, havainnot ja toiminnot suhteessa eri tilanteisiin, aikaan ja paikkaan. Yksi laadullisen tutkimusmenetelmän erityispiirteistä on tutkijakeskeisyys. Tutkija voi vaikuttaa tuottamaansa tietoon, mikä on laadullisessa tutkimuksessa kirjoitettava julki. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 82.)

Laadullisen tutkimuksen tehtävänä on olla emansipatorinen, joka tarkoittaa että myös tutkittavat saavat ymmärrystä tutkittavasta asiasta. Sen tulisi vaikuttaa myönteisesti heidän ajatteluunsa asiaa koskien. Tutkimushaastatteluihin osallistuvat eivät ole ainoastaan siis tiedon hankkimisen väline, vaan myös heidän tulee saada tutkimuksesta kokemuksia. (Vilka 2005, 103.) Laadullisessa tutkimuksessa oleellista on tuoda esiin tai löytää tosiasioita tutkittavasta kohteesta, ei niinkään todistaa jo olemassa olevia totuuksia. Tyypillisiä piirteitä laadulliselle tutkimukselle ovat kokonaisvaltainen tiedonhankinta, aineiston hankinta luonnollisessa ympäristössä ja tarkoituksenmukaisesti valitut ihmiset tiedon keruun lähteenä. Tapaukset ovat yksilöllisiä ja aineistoa käsitellään sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 161, 164.) Tutkimustehtävän toteuttamisen lisäksi valitsemamme tutkimusmenetelmä tukee lastensuojelulain (417/2007) mukaista mahdollisuutta lapsen osallistumiseen ja vaikuttamiseen.

Yleisin tiedonkeruumenetelmä laadullisessa tutkimuksessa on haastattelu. Etuna haastattelun käyttämisessä tiedonkeruumenetelmänä on siinä tapahtuva suora vuorovaikutus haastateltavan kanssa, jolloin voidaan joustavasti säädellä tiedon keruuta haastateltavaa mukailleen. Vastauksiin voidaan tarvittaessa pyytää selvennyksiä ja tarkennuksia. Haastattelussa haastateltava ihminen on subjekti ja tutkimuksen aktiivinen osapuoli, joka saa mahdollisuuden tuoda mielipiteensä ja ajatuksensa julki. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–205.) Tutkijan rooli on tuoda haastateltavan tuottama tieto esiin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 41).

Teemahaastattelu on yksi laadullisen tutkimusmenetelmän haastattelu-muodoista. Siinä tutkimusongelmasta valitaan keskeiset teemat, joita haastattelussa käsitellään. Käsittelyjärjestyksellä ei ole teemahaastattelussa merkitystä. (Vilkkä 2005, 101–102.) Teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua on hyvä käyttää tilanteissa, joissa tutkitaan arkoja tai intiimejä asioita, tai joissa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita, kuten toiveita, arvostuksia tai ihanteita (Metsämuuronen 2006, 115). Tutkimuksessamme puolistrukturoitu teemahaastattelu antoi mahdollisuuden dialogiseen kohtaamiseen haastateltavien kanssa. Menetelmänä teemahaastattelu on joustava, keskustelu etenee luonnollisesti asiasta toiseen, ja kuitenkin haastattelurunko (Liite 3) tarjoaa haastattelijalle tuen keskustelun ohjaamiseen tutkittavaan asiaan.

Opinnäytetyöryhmässämme on kolme jäsentä, mikä mahdollistaa tutkijatriangulaatiomenetelmän. Triangulaatio on yksinkertaistettuna usean eri menetelmän käyttämistä tutkimuksessa, tämä voi tarkoittaa myös usean eri tutkijan osallistumista samaan tutkimukseen. Tutkijatriangulaatio on siis saman asian tutkimista erilaisista lähtökohdista. Useampi tutkija voi monipuolistaa tutkimusta ja laajentaa näkökulmaa. (Eskola & Suoranta 2003, 69–70.) Meidän työryhmässämme yksi työskentelee parhaillaan lastenkodissa, yhdellä on aiempaa työnkokemusta lastensuojelusta, ja yksi ei ole työskennellyt lastensuojelun kentällä lainkaan. Tämä tuottaa kolme erilaista näkökulmaa tutkimusaineiston analysointiin.

5.3 Kohderyhmä

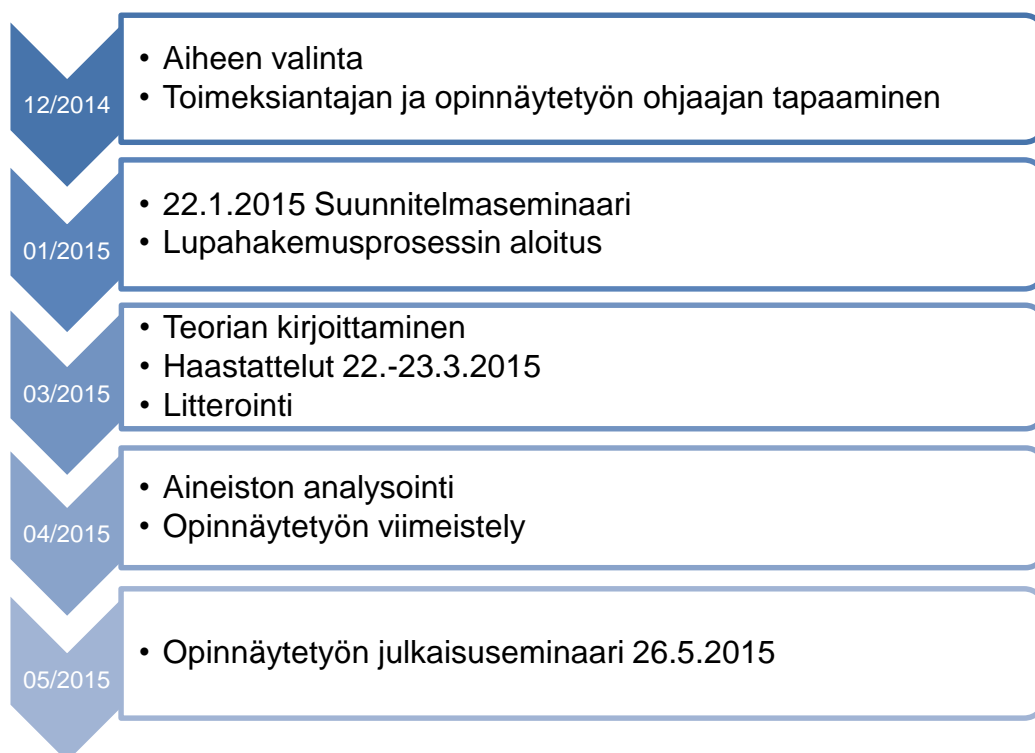
Tutkimuksemme kohderyhmänä ovat Pelastakaa Lapset ry:n yhdessä lastenkodissa asuvat lapset. Haastatteluun osallistui jokainen lastenkodissa haastatteluhetkellä asunut lapsi. Haastateltavia oli kuusi ja he olivat iältään haastatteluhetkellä 10–17-vuotiaita. Myös kohderyhmän pieni koko puolsi laadullisen tutkimusmenetelmän valintaa.

Lapsen laadullisen haastattelun tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään sekä lapsen kokemuksia ympäröivästä maailmasta että hänen toimintaansa siinä. Haastattelu ei kuitenkaan voi tuoda esiin lapsen ääntä sellaisenaan, vaan tulokset ovat haastattelijan ja lapsen yhteisiä kokemuksia. Tutkimus-haastattelun haasteet ovatkin vuorovaikutuksellisia, sillä tutkimustilanne ja haastattelijä muovaavat lapsen ääntä. Lapsen haastattelussa tärkeintä on lapsen kielellä toimiminen, herkkyys ja reflektiivisyys tapahtumille huomioi-den lapsen kehitysvaihe. (Alasuutari 2005, 162.) Jotta lapsi voisi olla aktii-visesti osallinen kehitysprosessiin, edellyttää se rehellisiä perusteluja lap-selle siitä, mihin hänellä on mahdollisuus vaikuttaa, mihin tällä pyritään ja mihin vaikuttaminen oikeasti kohdistuu (Hipp & Palsanen 2014, 11).

Erityistä lapsen haastattelussa on sen tapahtuminen aina kolmiosuh-teessa. Lapsi ei voi päättää yksinään osallistumisesta tutkimukseen koska tutkimusetiikka ja lainsäädäntö edellyttävät huoltajan suostumusta. Tär-keää on riittävä tiedottaminen ja selkeät sopimukset. Aikuisen ja lapsen välillä vallitsee yhteiskunnassamme epätasa-arvo; lasta kasvatetaan, suo-jellaan ja hänestä pidetään huolta. Aikuisella on siis oltava valta-asema suhteessa lapseen, jotta näitä asioita voidaan tehdä. Valta-asema näkyy myös haastateltaessa lapsia. (Alasuutari 2005, 147, 152.) Tällä hetkellä vahvistumassa olevan näkemyksen mukaan lapset on alettu nähdä päte-vinä sosiaalisina toimijoina. Lapset ovat samalla tavalla kuin aikuisetkin ky-keneviä vastaamaan itseään ja omia kokemuksiaan koskeviin kysymyk-siin. Eniten eettistä pohdiskelua lapsitutkimuksen piirissä on tehty aineis-tonkeruuvaiheessa lapsen kohtaamisesta konkreettisesti ja lapsen luotta-muksen saavuttamisesta johtuen lapsen ja aikuisten välisestä auktoriteetti- ja valta-aseman eroista. (Strandell 2010, 92–94.)

5.4 Aikataulu

Opinnäytetyön toteuttamiseen aihevalinnasta julkaisuseminaariin kului kokonaisuudessaan aikaa noin kuusi kuukautta. Tammikuussa järjestetyn suunnitelmaseminaarin jälkeen lähetimme jokaiselle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle tutkimussuunnitelmamme saatekirjeineen (Liite 4) ja lupahakemuksen lapsen haastatteluun. Saadessamme luvat tutkimuksemme toteuttamiseen helmikuun loppupuolella lähetimme Pelastakaa Lapset ry:n johtoryhmälle tutkimuslupahakemuksemme liitteineen. Koska haastattelimme alaikäisiä lapsia, tuli meidän saada myös lasten vanhemmilta lupa lapsen osallistumisesta tutkimukseen. Lasten kotikuntien ja Pelastakaa Lapset ry:n lupien ollessa kunnossa lähestyimme maaliskuun alkupuolella lasten huoltajia saatekirjeellä (Liite 5) ja lupakyselyllä lapsen haastatteluun. Samanaikaisesti kerroimme lastenkodin lapsille tutkimuksesta ja kysyimme heidän haluaan osallistua tutkimukseen. Haastattelut teimme maaliskuun puolenvälin jälkeen.

Kuvio 1. Opinnäytetyön aikataulu.

5.5 Tiedonhaku

Teimme tiedonhakua aktiivisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan. Suurin osa käyttämistämme lähteistä löytyi Masto Finna -hakujen perusteella, Masto Finna on osa kansallista Finna-tiedonhakupalvelua.

Taulukko 1. Esimerkki tiedonhausta.

Haun ajankohta	Tietokanta	Hakutermit	Hakutuloksia	Valitut tiedon lähteet
6.3.2015	Melinda	omahoitaja AND lastenkoti	2	
		social pedagogy AND children	101	1
		kiintymyssuhde	140	5
		omahoitaja? AND lastensuojelu	23	
6.3.2015	Arto	omahoitaja? lastensuojelu?	3	
		sosiaalipeda? lastensuojelu?	2	
		sosiaalipedagogiikka, julk. 2010-kiintymyssuhde	8	
		kiintymyssuhde	24	
6.3.2015	Doria	osallisuus lastensuojelu	60	1
		kiintymyssuhde sijaishuolto	7	
		omahoitaja lastensuojelu	6	
6.1.2015	EBSCO	Social pedagogy and working with children and young people	7	
		Attachment theory AND child custody	3	

Pyrimme käyttämään alle kymmenen vuotta vanhoja lähteitä, mutta hyväksyimme myös muutaman vanhemman lähteen niiden muuttumattomien perustietojen vuoksi. Toinen syy vanhemman aineiston käyttämiseen oli niiden oleminen tuorempien lähteiden viittausten kohteena, halusimme käyttää alkuperäisiä lähteitä. Pelastakaa Lapset ry:n toiminnan esittelyssä

olemme käyttäneet lähdeaineistona osin ainoastaan lastenkodin henkilökunnan käytössä olevaa materiaalia.

5.6 Aineiston hankinta

Saatekirje on merkityksellinen osa aineiston hankinnan onnistumisesta. Saatekirjeessä tulee perustella aiheen merkitys niin yhteiskunnallisesti kuin myös yksilötasolla. Saatekirjeestä tulee ilmetä mistä tutkimuksessa on kysymys, ketkä ovat tutkimuksen osapuolet, mihin tarkoitukseen tutkimus tulee, kuka käyttää tutkimustuloksia, aikataulu, mitä tutkimusaineistolle tapahtuu, vastaamisen tärkeys, henkilötietojen suojaus ja yhteystiedot. Saatekirjeen tehtävä on vakuuttaa ja motivoida lukija niin sisällöllisesti kuin visuaalisesti. (Vilka 2005, 153–154.) Opinnäytetyössämme haastatellut lapset, heidän huoltajansa sekä lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät arvioivat tutkimukseemme osallistumisesta saatekirjeestä saadun tiedon perusteella. Lähetimme saatekirjeet sosiaalityöntekijöille (Liite 4) ja huoltajille (Liite 5). Lisäksi otimme heihin yhteyttä myös puhelimitse jouduttaaksemme lupaprosessia sekä vastataksemme mahdollisiin kysymyksiin.

Kaikki opinnäytetyömme haastattelut ovat yhden henkilön suorittamia. Halusimme luoda haastattelutilanteista mahdollisimman samanlaiset, ja näin pyrimme välttämään haastattelijan vaihtumisesta johtuvia eroja. Päätimme myös, että on haastateltavan kannalta parempi, kun haastattelutilanteessa on ainoastaan yksi haastattelija. Tällöin haastateltava ei tunne jäävänsä tilanteessa vähemmistöön. Ennen haastattelun aloittamista haastattelija tarkensi lapsen ymmärtävän tutkimuksen lähtökohdat ja varmisti lapsen halukkuuden osallistua tutkimukseen. Hän selvensi, mitä tutkitaan, miten tulokset raportoidaan ja mitä tietoja lapsesta raportista selviää. Teemahaastattelun aluksi haastattelija esitti taustakysymyksiä. Haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi nimi, ikä, omahoitaja ja omahoitajasuhteen kesto jätettiin analysoimatta ja raportoimatta. Taustakysymysten tavoitteena oli johdattaa haastateltava tutkimuksen kannalta merkityksellisiin kysymyksiin omahoitajahetkestä.

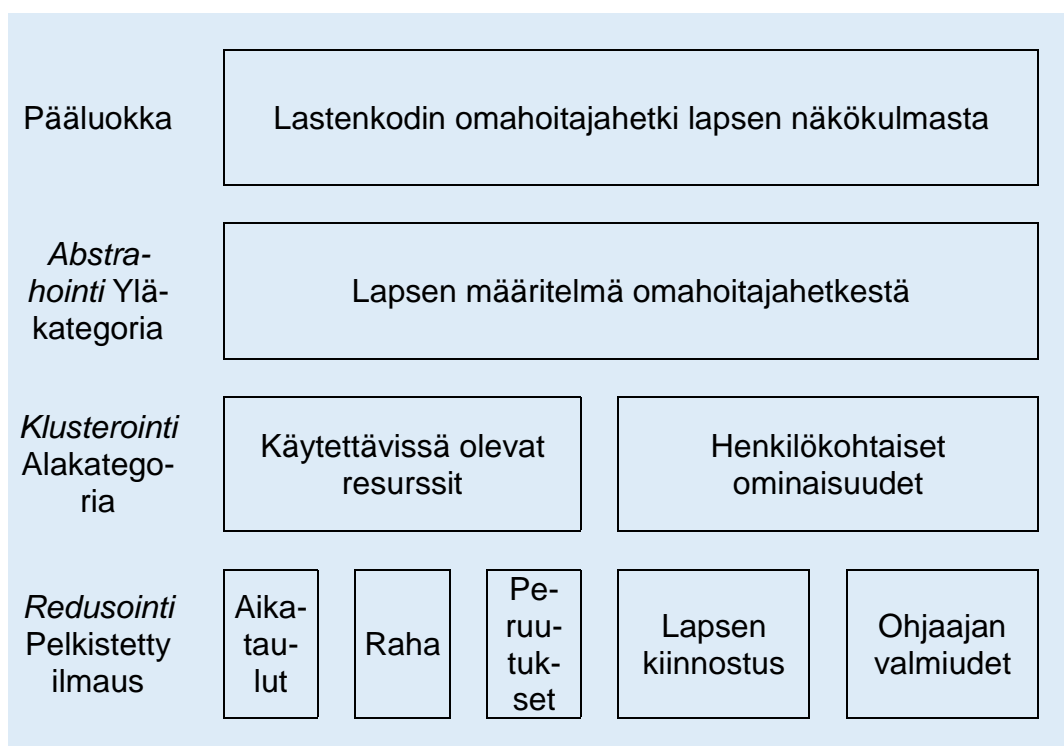
5.7 Aineiston analysointi

Analysoinnin tarkoitus on tuottaa tutkittavasta asiasta uutta tietoa ja selkeyttää aineistoa. Analysoinnilla tiivistetään saatu tieto, kadottamatta kuitenkaan alkuperäisten kertomusten sisältöä. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Teemahaastattelujen analysointiin olemme käyttäneet aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on sopiva menetelmä silloin, kun tarkastellaan kommunikation sisältöä keskustelussa käytetyn kielen sijaan (Tuomi & Sarajärvi 2013, 47). Sisällön analysointi sisältää monia analyysikeinoja, kuten yhteyksien tarkastelua, laskemista ja teemoittelua (Hirsjärvi & Hurme 2000, 153). Aineistoa pyritään kuvaamaan sisällönanalyysissä sanallisesti, kuvauksessa etsitään merkityssuhteita ja kokonaisuuksia. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkija pyrkii löytämään aineistosta jonkin tyypillisen kertomuksen, mikä on ennen analyysiä, mutta kuitenkin aineiston keruun jälkeen päätetty etsiä. (Vilkkä 2005, 140.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysimme koostuu seuraavista vaiheista: litterointi, redusointi, klusterointi ja abstrahointi.

Litteroinnilla tarkoitetaan yleisesti nauhoitettujen tallenteiden purkamista tekstimuotoon, jolloin niitä on helpompi käsitellä joko ohjelman tai manuaalisesti. Aineisto kirjoitetaan auki mahdollisimman sanatarkasti; mitä tarkemmin, sen parempi. Tutkija voi kuitenkin jättää oman harkintansa mukaan tutkimukselle merkityksettömiä osia litteroimatta. (Kananen 2008, 80.) Valikoiden litterointi voidaan tehdä esimerkiksi valittujen teema-alueiden mukaan (Hirsjärvi ym. 2009, 222). Litteroinnin tarkkuuteen vaikuttaa myös analysointitapa ja tutkimuksen tavoite. Se vaikuttaa myös tutkimuksen luotettavuuteen, jonka vuoksi valittu litteroinnin tarkkuus tulee tutkimuksessa avata. Litterointi on työläs vaihe, mutta se auttaa tutkijaa keskustelemaan aineiston kanssa. Tekstimuotoista aineistoa on helpompi käydä läpi järjestelmällisemmin. Tekstin litteroinnin tulee vastata haastattelutavan suullisesti antamia tietoja, eli heidän sanomaansa ei saa muuttaa. (Vilkkä 2005, 115–116.)

Miles ja Huberman (1994) ovat jakaneet laadullisen tutkimuksen aineistolähtöisen analyysin neljään eri vaiheeseen. Redusoinnissa aineisto pelkistetään tutkimustehtävän mukaisesti. Klusteroinnissa aineistosta etsitään käsitteitä, jotka kuvaavat eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia. Redusoidut ilmaukset järjestellään alaluokiksi. Abstrahoinnissa tutkimuksen olennainen tieto muokataan teoreettisiksi yläkäsitteiksi. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan teoreettisia käsitteitä aineistolähtöisesti. Tutkimuksen eri vaiheissa tutkija pyrkii muodostamaan ymmärryksen tutkittavien näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108–113.)

Tutkimuksessa litteroimme haastatteluaineiston kokonaisuudessaan sanatarkasti heti haastattelujen jälkeen. Kirjoitimme auki myönteiset ja kielteiset hymähdykset haastattelijan muistiinpanojen mukaan. Litteroitua aineistoa haastatteluista tuli 22 A4 sivua, Times New Roman -fontilla koolla 12, rivivälillä 1,5. Analysointivaiheessa redusoinme eli muokkasimme aineiston alkuperäisiä ilmauksia pelkistettyyn muotoon, jonka jälkeen luokittelimme redusoidut ilmaukset alaluokkiin eli klusteroinme. Klusteroinnin jälkeen suoritimme abstrahoinnin eli etsimme yläkategorioita.

Kuvio 2. Esimerkki sisällönanalyysistä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Sisällönanalyysi nosti haastatteluaineistosta esiin selkeitä yläkäsitteitä; teemoja, jotka kuvaavat koko aineistoa. Aineistosta erottui neljä käsitettä: omahoitajahetkien merkitys, osallisuuden kokemus, kiintymyssuhteen rakentuminen ja lapsen määritelmä omahoitajahetkestä. Viidenneksi käsitteeksi nostimme toimeksiantajan toiveen mukaisesti omahoitajahetkien teemat ja lasten kokemukset teemojen toteutumisesta.

Raportissa käytämme mahdollisimman vähän suoria lainauksia haastatteluaineistosta, jotta haastateltujen lasten yksityisyys säilyisi. Käytetyn kielen perusteella voi päätellä lapsen ikätason, ja siten lapsen henkilöllisyys voi selvitä. Lupasimme haastatteluun osallistuneille lapsille, että heidän kertomiaan asioita käsittelee ainoastaan opinnäytetyöryhmämme, ja että heidän yksityisyytensä on suojattu mahdollisimman tehokkaasti. Tämä asia on kirjattu myös saatekirjeeseen sekä suostumuslomakkeisiin ja tutkimuslupahakemukseen.

6.1 Omahoitajahetki lapsen määrittelemänä

Halusimme kuulla lapsen oman määritelmän omahoitajahetkistä. Haastattelussa kysyimme lapsilta mikä on heidän mielestään omahoitajahetki, miten omahoitajahetki eroaa arjesta ja kuinka usein omahoitajahetki järjestetään.

Lasten mukaan omahoitajahetki on sitä, kun *”tehään niinku jotain yhdessä”* ja *”pidetään hauskaa aina”*. Lapset pitivät tärkeänä, että omahoitajahetki on kahdenkeskinen aika, jolloin saa olla rauhassa omahoitajan kanssa ja puhua tärkeistä asioista. Lasten esille nostama omahoitajahetkien merkitys tukee myös Pelastakaa Lapset ry:n omahoitajahetkissä tärkeänä pidettyä aikaa ja aitoa kohtaamista lapsen kanssa (Pelastakaa Lapset ry 2015). Keskustelu omahoitajahetkinä on lasten mukaan usein syvempää kuin arjessa käytävät keskustelut. Toisaalta muutama lapsi muisteli hyvänä kokemuksena myös omahoitajahetkeä jossa oli ollut kaksi lasta mukana. Monet lapsista kokivat omahoitajahetket mahdollisuuksina rikkoa

arkea, nähdä muutakin kuin lastenkodin ympäristöineen ja tehdä mielekkäitä asioita. Lasten mukaan konkreettisimmin omahoitajahetken arjesta erottaa lastenkotiympäristöstä pois lähteminen.

Kaikki lapset yhdistivät vahvasti omahoitajahetket ostoksilla käymiseen. Omahoitajahetkinä lasten mukaan tehdään tarpeelliset ja välttämättömät hankinnat, esimerkiksi vaatteet, kengät ja harrastusvälineet. Kaikki vastaajat tiesivät että omaohjaajahetki pitäisi järjestää noin kerran kuukaudessa, vastausten perusteella tämä ei kuitenkaan ollut aina toteutunut.

6.2 Omahoitajahetkien merkitys

Lähestyimme omahoitajahetkien merkitystä lapsille kysymällä mikä heidän mielestään tekee omahoitajahetkestä tärkeän, millainen on hyvä tai huono omahoitajahetki. Lisäksi tiedustelimme oliko joku omahoitajahetki jäänyt erityisesti mieleen.

Lapset pitivät merkityksellisenä omahoitajahetkien sisältöjä. Mielekäs tekeminen lisää merkityksellisyyttä ja vuorovaikutusta omahoitajan kanssa. Vuorovaikutuksen esteenä voi olla lapsen oma *"huono hetki"*, lapsen mielestä epäkiinnostavaan toimintaan pakotetuksi tulemisen tunne. Myös hoitajasta välittyvä kiireen tunne vähentää omahoitajahetken merkitystä lapselle. Lapset määrittivät omahoitajahetken arjesta irtautumiseksi, kiireen tunne voi kuitenkin estää irtautumisen. Tutkimusaineistosta nousi esiin myös joissakin tapauksissa suorittamisen pakko, omahoitajahetkinä tapahtunut toiminta saattoi lannistaa innostamisen sijaan. *"Kun ne on kuitenkin tavallaan meille suunnattuja, et olis niinku kiva et se olis sellaista mitä ite halua tehdä."*

Lapsi kokee erityisen merkityksellisinä ne omahoitajahetket, joilla hän on päässyt toteuttamaan pitkään toivomiaan asioita, liittyen esimerkiksi harrastuksiin tai muihin kiinnostuksen kohteisiin. Merkityksellisyyttä lisää myös se, kun lapsi saa itse päättää mitä omahoitajahetkessä tapahtuu. Lapsilla on omahoitajahetkien suhteen realistiset odotukset, he toivat

haastatteluissa esiin esittävänsä toiveita resurssien asettamisrajoissa eli huomioivat käytettävissä olevan rahan ja ajan.

Yli vuorokauden mittaiset omahoitajahetket olivat erityisesti jääneet lasten mieliin hyvinä kokemuksina. Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan osanneet eritellä erityisen hyvää tai vastaavasti myöskään erityisen huonoa omahoitajahetkeä. Hyvällä omahoitajahetkellä voisi lasten mukaan olla mukana myös muita kuin omahoitaja. Lapset mainitsivat esimerkkeinä ystävän, toisen lapsen lastenkodista, tai oman vanhemman mukaan ottamisen.

Omahoitajahetkiin on lasten mukaan varattu kalenterista tietty aika, eikä lasta aina huvita juuri sillä hetkellä viettää omahoitajan kanssa aikaa. Jotkut haastateltavat toivat esiin, että omahoitajan jatkuva läsnäolo voi myös tuntua ahdistavalta, kun ei ole tottunut siihen että on koko ajan hyvin läheisessä kontaktissa. Jotkut lapset toivat esiin, että omahoitajahetket eivät ole heille tärkeitä. Siitä huolimatta he kokivat merkitykselliseksi lastenkieltympäristöstä pois pääsemisen omahoitajahetkinä.

6.3 Osallisuuden kokemus

Lapsen osallisuuden kokemusta koskien omahoitajahetkiä pyrimme kirjoittamaan vaikutusmahdollisuuksiin ja toiveisiin sekä suunnitelmallisuuden liittyvillä kysymyksillä.

Kaikki lapset eivät haastattelun perusteella suunnittele yhdessä omahoitajan kanssa omahoitajahetkiä. Jokainen haastateltava oli tietoinen, että omahoitajahetket tulisi suunnitella yhdessä vuoden alussa, mutta useat kertoivat suunnittelun jääneen väliin. Lapset kokivat pidemmän aikavälin suunnittelun turhana, kun heillä itsellään tai omahoitajalla ei ole ideoita toteutuksesta. Suunnittelua rajaa myös lasten mielestä käytettävissä olevat resurssit, niiden rajallisuus vähentää unelmointia. Lasten mielestä osallisuutta tapahtuu vain annettujen mahdollisuuksien mukaan.

Suurimmaksi osaksi lapset kokivat, että heidän mielipidettään kysytään omahoitajahetkien toteutuksessa. Heitä kuullaan muttei kuunnella. *”Kuuntelis et mitä mä yritän toivoa, pyrkis ees toteuttaa.”* *”Kysytään mitä mä haluan tehdä, mut sit kuitenkin mitään ei toteuteta koska omahoitaja ei pysty tai halua.”* Myös Vilén, Leppämäki ja Ekström toivat esiin, että omahoitajien henkilökohtaisista tiedoista, taidoista tai mukavuusalueista voi riippua mihin työskentelyssä kiinnitetään huomiota (Vilén ym. 2008, 12–13). Lapset toivat esiin toivomuksen mielipiteidensä arvostamisesta ja toiveiden toteuttamisesta.

Kaikki haastateltavat eivät halunneet vaikuttaa omahoitajahetkien sisältöön. *”Omahoitajahetket ihan hyviä, ei mun tarvii vaikuttaa.”* Osallisuuden kokemuksissa oli vastausten perusteella paljon hajontaa. Omahoitajahetkien suunnitteluissa oli suurta vaihtelua, ääripäät näyttäytyivät epätasa-arvoisina. Lapsen valta vaikuttaa ja lapsen tarve vaikuttaa omahoitajahetkiin saattoivat joissain tapauksissa olla verrannollisia. Nigel Thomasin (2002) mallissa osallisuuden ulottuvuuksista hän korostaa lapsen osallisuuden perustuvan lapsen omaan päätökseen osallistumisesta, ja lapsilla olevan yksilölliset lähtökohdat osallisuuden kokemuksen muodostumiseen (Hotari ym. 2013, 153–154).

6.4 Kiintymyssuhteen rakentuminen

Kiintymyssuhdetta lapsen ja omahoitajan välillä tarkastelimme sisällönanalyysillä koko aineistosta. Kiintymyssuhteesta ei haastattelussa esitetty suoria kysymyksiä, vaan aihetta lähestyttiin kysymällä eri tavoin omahoitajan merkityksellisyydestä ja lapsen kokemuksista suhteestaan omahoitajaan. *”Kyllä ne silleen vähän on lähentänyt mua ja omahoitajaa”*, eräässä haastattelussa todettiin omahoitajahetkistä.

Kaikki lapset tiesivät kuka on hänen omahoitajansa. Lasten mukaan omahoitajasuhteen laatuun vaikuttavat omahoitajasuhteen kesto, omahoitajan vaihtuminen ja henkilökemiat. Joskus kohdalle osuneen omahoitajan kanssa *”ei vaan synkkaa”*. Jotkut lapset kokivat jopa ahdistavaksi omahoitajien *”pakkojuttelun”*. Jotkut lapset kertovat, että kokevat välillä omahoita-

jan lähestymisyrietykset pakottamiseksi. Väkinen keskustelu tai pakotettu toiminta ei toimi heidän mielestään suhteen luomiseksi. Kaikki lapset eivät kaivanneet kiintymyssuhdetta omahoitajaan tai edes merkityksellistä aikuista lastenkodista. Psykologi Satu Kallio (2015) kertoo, että turvottomasti kiinnittyneille lapsille saattaa olla kehittynyt perusolettamus, ettei vanhempi ei ole läsnä. He voivat kokea ahdistusta siitä, että yhtäkkiä aikuinen onkin lähellä.

Vaikka haastateltavista osa kokee omahoitajahetket jollain tavalla turhiksi, suurin osa kuitenkin toteaa, että omahoitajahetket ovat ainakin jossain määrin lähentäneet suhdetta omahoitajaan. Kiintymyssuhde vaatii aikaa rakentumiseen, mikä heijastui lasten puheista. Käytettävissä oleva kahdenkeskinen aika vaikuttaa kiintymyssuhteen rakentumiseen ja helpottaa keskustelun mahdollistumista omahoitajan kanssa kaikista asioista. Omahoitajavaihdokset nousivat myös esiin lasten vastauksista harmillisena ilmiönä. Lastenpsykiatri Jari Sinkkonen mainitsee lapsuuden suojaavaksi tekijäksi turvallisen ihmissuhteen ja valitettavasti omahoitajavaihdokset eivät tue korjaavan kiintymyssuhteen kehittymistä (Sinkkonen 2008, 41, 44).

6.5 Omahoitajahetkien teemat

Toimeksiantajan lastenkodissa on otettu vuosi sitten käyttöön omahoitajahetkien teemat rikastuttamaan ja samanarvoistamaan omahoitajahetkien sisältöä. Kunkin teeman; ostokset, liikunta, kulttuuri, ruokailu ja luonto, tulisi toteutua kaksi kertaa vuodessa. Haastattelutilanteessa teemojen toteutumista käsiteltiin tarkemmilla kysymyksillä kuin muita aihealueita, koska haastateltavien ikätaso huomioiden käsitteiden tarkempi määrittely oli tarpeen.

Tutkimuksessamme ilmeni, etteivät haastateltavat lapset olleet tietoisia omahoitajahetkien kaikista eri teemoista. He saattoivat osata yhdistää jo tapahtuneen toiminnan johonkin tiettyyn teemaan tarkemmin kysyttäessä, mutta eivät osanneet jäsentää eri teemojen tavoitteellista käyttöä omahoitajahetkien sisällön suunnittelussa. Lapset eivät tuoneet esiin selkeitä mielipiteitä teemojen sisällöistä tai toiveita teemojen toteuttamisen suhteen.

Teemat, jotka lapset tunnistivat omahoitajahetkissä, olivat ostokset ja liikunta. Käsitukset esimerkiksi kulttuuri-teemasta olivat lapsilla suppeat, lapset eivät osanneet yhdistää elokuvissa käyntiä kulttuuri-teemaan, eivätkä tarkemmin kysyttäessä osanneet sanoa, mikä muu toiminta voisi olla kulttuuria. Ruokailu oli lasten mukaan pikaruokaravintolassa käyntiä. Luonto-teema ei tullut esiin yhdelläkään lapsella.

6.6 Tulosten tarkastelu

Omahoitajahetkillä pyritään vahvistamaan lapsen ja omahoitajan välistä kiintymyssuhdetta, ja on tärkeää, että kaikilla lapsilla omahoitajahetket toteutuisivat säännöllisesti ja tasa-arvoisesti. Ajan puute, arjen hektisyys ja yllättävät tilanteet aiheuttavat vaikeuksia saada omahoitajahetkiä järjestetyksi (Tanskanen & Timonen-Kallio 2009, 15). Tämä heijastui myös tutkimuksemme tuloksista, omahoitajahetkiä siirretään tai peruutetaan. Arjessa voi unohtua, kuinka yksittäiset pienetkin hetket voivat olla merkityksellisiä lapsen elämässä (Välivaara 2004, 13). Omahoitajahetkien etuna lapset näkivät omahoitajan kanssa vietetyn kahdenkeskisen ajan, mutta esille nousi myös toive kutsua omahoitajahetkeen mukaan ystävä tai perheenjäsen.

Haastatteluissa ilmeni hajontaa kaikilla omahoitajahetkien toteuttamisen osa-alueilla, sisällössä, suunnitelmallisuudessa, järjestämistiheydessä ja teemojen toteuttamisessa. Lapset kokevat olevansa epätasa-arvoisessa asemassa toisiinsa nähden omahoitajahetkien suhteen, nämä kokemukset syntyvät erityisesti erilaisista vaikuttamismahdollisuuksista ja eroavaisuuksista omahoitajahetkien toteutusaikatauluissa. Toiminnan toteuttaminen tehtyjen suunnitelmien mukaisesti ei aina tapahdu, ja tämä aiheuttaa epävarmuutta lapselle. Viime hetken muutokset ja toimintojen perustelemattomuus vähentävät lapsen kokemusta osallisuudesta.

Lapset tuovat haastatteluissa esiin omasta mielestään hyvin perusteltuja ja toteuttamiskelpoisia toiveita, joita ei heidän mielestään ole huomioitu omahoitajahetkiä suunniteltaessa. Lasten kertoman mukaan ei ole myöskään perusteltu sitä, miksi juuri näitä toiveita ei toteuteta. Tästä välittyä kokemus

siitä, että lapsi ei tule kuulluksi hänelle tärkeän asian kohdalla. Kaikki lapset eivät omahoitajahetkien sisältöön halunneet vaikuttaa, mutta osalle oli tärkeää tulla kuulluksi. Lapset kaipasivat erityisesti perusteltuja selityksiä omahoitajahetkien ohjelmavalinnoista, eivätkä niinkään kaikkien toiveidensa toteuttamista.

Lasten erilaiset kokemukset osallisuudesta sekä epätasa-arvoisesta kohtelusta saattavat johtua vastaajien erilaisista persoonallisuuksista. Omahoitajahetket suunnitellaan henkilökohtaisesti aina jokaiselle lapselle, ja niiden toteuttaminen on siten yksilöllistä. Sen vuoksi hetkien vertailu lasten välillä ei ole tarkoituksenmukaista, vaikka lapsen kokemus erilaisista vaikuttamismahdollisuuksista tulisikin ottaa huomioon. Aineiston perusteella lapset toivoivat enemmän vaikuttamismahdollisuuksia sekä perusteluja omahoitajien päätöksille. He halusivat omahoitajahetkien toteutuvan säännöllisesti resurssien puutteista huolimatta.

Haastatteluissa kysyimme lapsilta, millainen olisi heidän unelmiensa omahoitajahetkensä. Suurin osa lapsista ei osannut määritellä unelmiensa omahoitajahetkeä. Psykologi Satu Kallio kuvaa emotionaalisesti laiminlyötyjen lasten "pään olevan tyhjiä", lapset eivät Kallion mukaan osaa ajatella tai haaveilla laajemmin, koska ovat jääneet vuorovaikutussuhteessa yksin oman tunnemaailmansa kanssa (Kallio 2015).

Omahoitajahetkien teemoja koskevat vastaukset jäivät haastatteluaineistossa suppeiksi. Lapset kokivat teemoja koskevat kysymykset hämmäntävinä. Jäimme pohtimaan kuinka laajalti omahoitajahetkien teemoja oli käyty lasten kanssa läpi ja oliko lasten ääntä kuultu teemojen valitsemisessa? Teemojen lähestyminen sosiaalipedagogisina työvälineinä ja niiden määrätietoinen toteuttaminen voisi yhtenäistää ja tasa-arvoistaa lasten omahoitajahetkiä ja tukea lapsen yhteiskunnallisen osallisuuden kehittymistä.

7 POHDINTA

Työelämälähtöisen opinnäytetyömme tavoitteena oli tuoda esille lastenkodeissa asuvien lasten ajatuksia, kokemuksia ja odotuksia omahoitajahetkistä ja niiden sisällöstä, sekä luoda lapsille mahdollisuus vaikuttaa omahoitajahetkien kehittämiseen ja näin mahdollistaa osallisuuden kokemuksen syntyminen. Mielestämme saavutimme tavoitteemme hyvin. Olemme pyrkineet tuomaan lapsen äänen esiin ilman tulkintaa tutkimustuloksissa. Aineistomme sisälsi tietoa, jota omahoitajat voivat hyödyntää omahoitajahetkien suunnittelussa lasten kanssa. Toivomme, että lapset saivat osallisuuden kokemuksen jo haastattelutilanteessa, ja pääsevät jatkossa vaikuttamaan entistä enemmän omahoitajahetkien sisällön kehittämiseen.

Omahoitajuudella pyritään luomaan lapselle turvallinen ja korjaava kiintymyssuhde (Pelastakaa Lapset ry 2014, 8). Lasten vastausten pohjalta jäimme pohtimaan, onko nykyinen omahoitajajärjestelmä tarkoituksenmukainen. Omahoitajan merkitys korostuu toimijana verkostoissa ja lapsen yhteyshenkilönä, mutta kiintymyssuhteen rakentaminen ennalta määrätyn henkilön kanssa näyttäytyy lasten näkökulmasta haasteellisena. Syrjäytymistä yhteiskunnasta voidaan ehkäistä huomioimalla lapsen elämän jatkuvuus, tukemalla sijoitetun lapsen oikeutta tuntea kuuluvansa jonnekin ja olevansa erityisen tärkeä jollekin (Rautio 2004, 95). Mietimme olisiko mahdollista toteuttaa omahoitajahetkiä omahoitajan mahdollisesta estymisestä huolimatta, esimerkiksi toisen työntekijän kanssa. Lapselle merkityksellisen hetken toteutuminen sille varatulla ajankohdalla tuntui olevan tärkeää. Lapsi hyötyy parhaiten siitä kun koko työryhmä työskentelee lapsen hyväksi (Välivaara 2004, 13).

Pelastakaa Lapset ry kuvailee lastenkotitoimintaansa tavoitteellisena kasvatustyönä, jossa arkeen tuodaan johdonmukaisuutta ja ennakoitavuutta (Pelastakaa Lapset ry 2014, 13–15). Omahoitajahetkiin kohdistuvat viime hetken muutokset sekä peruutukset olivat aineiston perusteella yleisiä. Mielestämme tämä näkyy lasten kertomuksissa pettymyksinä ja toteutumattomina odotuksina. Lapset eivät luottaneet omahoitajahetkien suunnitelmien mukaiseen toteuttamiseen, omahoitajahetket eivät siis näyttäyty-

neet ennakoitavina tapahtumina. Kun omahoitajuudella tavoitellaan korjaavan kiintymyssuhteen luomista, omahoitajahetkien peruutukset aiheuttavat epäluottamusta. Lastenkodin arjessa olosuhteet korjaavan kiintymyssuhteen luomiseen ovat muutenkin haastavat, sen lisäksi toistuvat huomiotta jättämiset ja hylkäämiset horjuttavat luottamusta (Kalland 2001, 204). Jäimme myös pohtimaan, voisiko lapsille välttämättömien tavaroiden hankkimisen jättää arjessa toteutettavaksi, jotta omahoitajahetkissä voisi keskittyä vuorovaikutukseen lapsen kanssa.

Haastatteluaineiston perusteella omahoitajahetkien toteutuksessa on yllättävän suurta vaihtelua. Haastatellut odottivat saavansa tasa-arvoista kohtelua, mikä ei heidän mukaansa aina toteudu. Omahoitajahetkiä vertaillaan ja niistä keskustellaan, ja varsinkin hetkien määrällistä toteutumista seurataan tarkasti vaikka haastatteluissa lapset osittain vähätelivät hetkien merkityksellisyyttä. Omahoitajahetkien sisältöjä lapset eivät keskenään tuntuneet vertailevan. Tämän perusteella tulkitsemme omahoitajahetkien merkityksen syntyvän kahden kesken vietetystä ajasta eikä niinkään toiminnan sisällöstä vaikka tutkimuksen tulosten analysoinnissa lapset kokivat mielekkään tekemisen lisäävän omahoitajahetkien merkityksellisyyttä.

Tutkimustulosten tarkastelussa pitää huomioida vastausten tilannesidonnaisuus. Varsinkin lastenkotiympäristössä asuvien lasten ajatukset omahoitajasta ja omahoitajahetkistä voivat vaihdella ääripäästä toiseen riippuen näennäisesti merkityksettömistä arjen tapahtumista. Erityisesti omahoitajasuhteen merkityksellisyydestä kysyttäessä lapsen saattaa olla hankala uskaltaa tunnustaa olevansa kiintynyt omahoitajaansa tai edes kaipaavansa merkityksellistä suhdetta aikuiseen. Tämä saattaa olla lapsen tapa suojata itseään uusilta pettymyksiltä.

Pohdimme, voisiko omahoitajahetkien ja omahoitajuuden tueksi ja työmenetelmäksi ottaa omahoitajuuteen kehitetyn Umberella -työkirjan? Työkirja toisi struktuuria lapsen kanssa työskentelyyn. Omahoitajahetkissä voisi vahvistaa nuorelle suunnattuja itsenäistymisen taitoja Umberella -työkirjassa esiteltyjen harjoitteiden ja eri teemojen avulla. Yksi työkirjan käytön

tavoitteista on vahvistaa omahoitajasuhdetta. (Tanskanen & Timonen-Kalio 2009, 12–13.) Työkirjan ollessa käytössä mahdollisten omahoitajavaihtosten merkitys voisi olla vähäisempi ja lapsi ei mahdollisesti kokisi turhautumista samojen asioiden kertaamiseen uuden omahoitajan kanssa.

Myös sosiaalipedagoginen työote soveltuisi mielestämme sekä lastenkodin arkiseen kasvatustoimintaan että omahoitajatyöskentelyyn, sillä sosiaalipedagogiikalla pyritään osallisuuden vahvistamiseen dialogisuuden keinoin. Jotta osallistujat voisivat kokea toiminnan lähtevän heistä itsestään, olisi heitä kuultava myös toimintaa suunniteltaessa. Omahoitajahetkien teemojen ollessa ennalta määriteltäviä vähentää tämä täysin lapsilähtöistä sosiaalipedagogista toimintaa. Teemojen avulla kuitenkin pyritään laajentamaan lasten näkemystä ympäröivästä maailmasta, ja tätä kautta tuetaan yhteiskunnallista osallisuutta. Teemat tukevat myös vahvasti omahoitajahetkien sisällöllistä tasalaatuisuutta tarjoamalla kaikille lapsille monipuolisen pohjan, jolle rakentaa omahoitajahetkien sisältöä.

Hetkien merkityksellisyyttä ja mielekkyyttä lapsille voisi lisätä ottamalla lapset aktiivisiksi toimijoiksi mukaan suunnittelutyöhön, ja tukemalla lasta pedagogisin keinoin, opettamalla omahoitajahetkien teemojen sisältämiä mahdollisuuksia. Hotarin (2013, 162) mukaan osallisuuden kokemus edellyttää nuorten mielestä yksilöllistä huomioimista, yhteistyötä ja avoimuutta. Vaikka lapsen osallisuuden lisääminen omahoitajahetkien suunnittelussa vaikuttaisi vähäiseltä asialta, voi sillä olla myöhemmin suurta merkitystä lapsen yhteiskunnallisessa osallisuudessa. Lapsen osallisuuden mahdollistaminen tukee sekä lastensuojelun toteuttamista että lapsen voimaantumista (Oranen 2008, 16).

Opinnäytetyömme tutkimustehtävänä oli selvittää mikä on lapsen kokemus omahoitajahetkistä ja niiden merkityksestä. Laadullinen teemahaastattelu tuotti meille aineiston, joka vastasi tutkimustehtäväämme kattavasti. Omahoitajahetkien kehittämisideoita ei aineistosta löytynyt, lapset ilmaisivat haluttomuutensa kertoa kehittämisideoita. Aineisto osoitti myös, että lasten käsitykset teemojen antamista mahdollisuuksista ovat suppeat. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa tietoa lastenkodin johdon ja henkilökun-

nan käyttöön kehittämistyön tueksi, nostaa esiin lapsen ääni ja tukea lapsen edun huomioimista lapsikohtaisessa päätöksenteossa. Mielestämme olemme onnistuneet tarkoituksen täyttämässä hyvin, olemme tuottaneet tietoa kehittämistyön tueksi ja nostaneet esiin lapsen äänen. Toivomme että tuottamamme tieto tukee lapsen edun huomioimista lapsikohtaisessa päätöksenteossa.

7.1 Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden arviointi

Raportoinnissa on huomioitu eettisyys ja luotettavuus koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimusraportissa on tuotu selkeästi ilmi tutkimuksen kohde ja tarkoitus, miten tieto on hankittu ja miten luotettavasta tiedosta on kysymys. Lisäksi raportissa on kerrottu kuinka tietoa on analysoitu ja millä perusteella tutkimuspäätelmiin on päädytty. Tutkimuksen kulusta on tuotettava lukijalle riittävästi tietoa tutkimuksen tulosten arvioinnin pohjaksi. (Metsämuuronen 2006, 131–132; Tuomi & Sarajärvi 2013, 140–141.)

Opinnäytetyössämme ja raporttia kirjoittaessamme olemme pyrkinneet huomioimaan eettisyyden ja luotettavuuden koko prosessin ajan. Olemme opinnäytetyössämme noudattaneet Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeistusta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012).

Tutkimukseen osallistuvilla on selvitetty tutkimuksen tavoitteet, menetelmät, sekä mahdolliset riskit. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoisuuteen perustuvaa ja tutkittavalla on oikeus keskeyttää mukanaolonsa milloin tahansa, sekä kieltää häntä itseään koskevan aineiston käyttö. Tutkittavien anonyymiyttä säilytetään koko tutkimusprosessin ajan. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 131.) Tutkittavien yksityisyyden suojaamiseksi ja tunnistettavuuden ehkäisemiseksi emme julkaise lastenkotiyksikön nimeä, emmekä keränneet mitään yksilöintitietoja. Haastattelun aluksi kysyimme taustakysymyksiä, joiden vastaukset jätimme huomioimatta aineiston analyysivaiheessa. Emme myöskään tutkineet salassapidettäviä asiakirjatietoja, vaan tutkimuksessa on käsitelty ainoastaan teemahaastatteluissa esiin nous-

seita aiheita. Kaikki kerätty tutkimusaineisto tuhotaan opinnäytetyön julkaisun jälkeen. Haastattelutilanteessa haastattelijalla ei ollut mitään ennakkotietoja haastateltavasta, eivätkä he olleet tavanneet aiemmin. Haastattelun aluksi käytiin läpi jokaisen haastateltavan kanssa tutkimuksen tavoite ja tarkoitus.

Tutkimuksen reliabelius eli toistettavuus ja validius eli luotettavuus perustuvat siihen, että tutkittava tieto on objektiivista. Reliaabeliutta ja validiutta käytetään yleensä määrällisen tutkimuksen arvioinnissa. Laadullisen tutkimuksen ollessa merkitysten tulkintaa on näiden käsitteiden varmistaminen haasteellista, varsinkin tutkittaessa ihmisten kokemuksia tai muita subjektiivisia kohteita. Bloorin (1997) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on kaksi tapaa todeta validius, triangulaatio ja lähteiden luotettavuuden osoittaminen (Hirsijärvi & Hurme 2000, 185–186, 189.) Tutkijatriangulaatiota käyttämällä tutkimuksen tuloksia voidaan pitää luotettavina, jos eri tutkijoiden näkökulmasta saadaan samoja tutkimustuloksia ja vahvistusta tulkin-
nalle (Kananen 2014, 120–121).

7.2 Jatkotutkimusehdotuksia

Opinnäytetyössämme on tutkittu lasten kokemuksia omahoitajahetkistä. Myös omahoitajien kokemusten tutkiminen olisi merkityksellistä omahoitajahetkien tavoitteellisessa kehittämisessä. Omahoitajahetkien kehittämisprosessia voisi tukea myös mahdollinen lasten kokemusten jatkotutkimus vuoden tai kahden kuluttua.

7.3 Oman oppimisen pohdintaa

Opinnäytetyön tekeminen on ollut meille kokonaisuudessaan erittäin antoisa oppimisprosessi. Työmme on enemmän kuin osiensa summa, kolmen opiskelijan osaamisen yhdistäminen kokonaisuudeksi on tuottanut jokaiselle meistä enemmän kuin mitä yksin olisimme saaneet. Opinnäytetyön tekemisen aikana olemme käyneet pitkiä keskusteluja niin sosiaalipedagogiikasta yleensä kuin lasten osallisuudesta ja sen merkityksestä, ja

vaikka osittain jaoimme kirjoitusvastuuta aihealueittain, jokainen aihealue on kuitenkin yhteisessä dialogissa saavuttanut lopullisen muotonsa.

Kolmen hengen opinnäytetyöryhmään päätyminen oli erityisen hyvä ratkaisu tutkimuksen analysointivaiheen kannalta. Haastateltujen lasten tunnistettavuuden estämisen ollessa koko tutkijaryhmällemme erittäin tärkeä asia, päädyimme ratkaisuun jossa suoria lainauksia on käytetty erittäin vähän, ja analysointivaiheesta on kerrottu ainoastaan yhdellä esimerkillä. Tutkijatriangulaation avulla pystymme kuitenkin lisäämään tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia. Aineiston analysointivaiheessa keskityimme puhuttuun kieleen, mikä onnistui paremmin kun ainoastaan yksi tutkijaryhmästä toteutti haastattelut.

Opinnäytetyöprosessimme eteni suunnitellussa aikataulussa. Aikataulumme oli haasteellinen, mutta ajankäyttömme on ollut hallittua ja työmme on itsenäisesti suoritettu. Opinnäytetyöprosessi on antanut meille valmiuksia tutkimustoiminnan toteuttamiseen. Teoreettisen viitekehyksen kirjoittaminen on tukenut sosiaalipedagogisen ajattelun kehittymistä ja sosiaalipedagogiikan omaksumista työmallina sekä ammatillisuuden kehittymistä. Koemme, että työmme on työelämälähtöinen ja yleisesti hyödynnettävä.

Yhteistyö toimeksiantajamme kanssa on ollut luontevaa ja toimivaa. Esi miehen lisäksi koko työyhteisö tuntui olevan kiinnostunut työstämme ja auttoi omalta osaltaan tarvittaessa, esimerkiksi haastattelupäivän järjestelyissä ja yhteydenotoissa sosiaalityöntekijöihin. Olemme saaneet nopeasti mieltämme askarruttaviin kysymyksiin vastaukset, joka loi tunteen, että toimeksiantajamme halusi edesauttaa tutkimuksemme onnistumista. Vastanotto oli myös aina myönteinen käydessämme lastenkodissa.

Tutkimuksemme on jo hyödyttänyt toimeksiantajaamme lasten osallisuuden lisäämisessä ja lasten äänen esille nostamisessa, jotka ovat olleet tavoitteina lastenkodin toimintasuunnitelmassa vuonna 2014. Olemme myös toteuttaneet lastenkodin laatupolitiikkaa kuulemalla lapsia. Opinnäytetyömme on tukenut osaltaan Pelastakaa Lapset ry:n strategiaa vuosille 2015–2018, jossa on pyrkimyksenä lapsen edun huomioiminen ja tämän

näkyminen tutkimuksina sijaishuollossa elävien lasten kokemuksista. (Pelastakaa Lapset ry:n toimintastrategia 2014,13). Opinnäytetyömme on osa lastenkodin toiminnan kehitystyötä, jonka pohjalta omahoitajahetkien lapsilähtöisyyttä ryhdytään työryhmässä kehittämään lapsen ääni huomioiden.

LÄHTEET

- Aaltonen, T. 2011. Lastenkotilapsen elämäntarina eheämmäksi - Pelastakaa Lapset ry:n Siltaprojekti - sosiaalityöntekijöiden kokemuksina. Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden laitos. Sosiaalityön Pro Gradu -tutkielma [viitattu 1.5.2015]. Saatavissa:<https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/82317/gradu04860.pdf?sequence=1>
- Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa. Teoksessa Ruusu vuori, J. & Tiittula, L. (toim.). Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Vastapaino, 145–162.
- Bardy, M. (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. 4. uudistettu painos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Becker-Weidman, A. 2008. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia: Teoria. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. (toim.) Auta lasta kiintymään - vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisten kiintymyshäiriöiden hoidossa. Tampere: PT-kustannus, 37–76.
- Becker-Weidman, A. & Shell, D. 2008. Työ lasten kanssa, joilla on todettu reaktiivinen kiintymyshäiriö: Opettajille, sosiaalityöntekijöille, nuorisotyöntekijöille ja muulle henkilökunnalle. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. (toim.) Auta lasta kiintymään - vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisten kiintymyshäiriöiden hoidossa. Tampere: PT-kustannus, 261–275.
- Blackwell, S. & Mcguill, J. 2008. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia Villa Santa Mariassa. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. (toim.) Auta lasta kiintymään - vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisten kiintymyshäiriöiden hoidossa. Tampere: PT-kustannus, 193–215.
- Bowlby, J. 1997. Attachment - Attachment & Loss Volume 1. London: Random House.
- Bowlby, J. 1998a. Loss, Sadness and Depression - Attachment & Loss Volume 3. London: Random House.

Bowlby, J. 1998b. Separation, Anxiety and Anger - Attachment & Loss. Volume 2. London: Random House.

Clark, C., Doyle-Buckwalter, K., Robison, M., Blackwell, S. & Mcguill, J. 2008. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia väliaikaisessa sijaishuollossa: Terapeuttinen sijaishoito, ryhmäkoti, laitoshoido. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. (toim.) Auta lasta kiintymään - vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisten kiintymyshäiriöiden hoidossa. Tampere: PT-kustannus, 179–181.

Doyle-Buckwalter, K. & Robison, M. 2008. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia Chaddokissa. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. (toim.) Auta lasta kiintymään - vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisten kiintymyshäiriöiden hoidossa. Tampere: PT-kustannus, 181–193.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Hipp, T. & Palsanen, K. (toim.) 2014. Lasten osallistumisen etiikka-lapset ja nuoret palveluiden kehittäjänä. Lastensuojelun keskusliitto [viitattu 27.3.2015]. Saatavissa: http://www.lskl.fi/files/2536/Lasten_osallistumisen_etiikka.pdf

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu, teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S, Remes, P & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Tammi.

Hotari, K.-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print, 149–164.

Hughes, D. 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen. Tampere: PT-kustannus.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Opetusjulkaisuja 1/1999. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Hämäläinen, J. 2007. Sosiaalipedagogiikan kaksi kehityslinjaa. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2007. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 9–16.

Hämäläinen, J. 2011. Nuoret toimijoina – pedagoginen kiintopiste. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2011. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 5–8.

Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Kalland, M. 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY, 198–233.

Kallio, Satu. 2015. Lasten kaltoinkohtelu ja myönteinen vuorovaikutus. Luento Heinolan Kannusta minut vahvaksi -hankkeen koulutuspäivässä 7.5.2015.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä - miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Juvenes print.

Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. (toim.) 2010. Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 18. Forssa: Forssan kirjapaino.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Lastensuojelulaki 417/2007. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Muukkonen, T. 2013. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print, 165–175.

Mykkänen, R. 2014. Kiintymys työvälteenä. Pelastakaa Lapset 12/2014, 24. Pelastakaa Lapset ry:n järjestölehti 69. vuosikerta.

Möller, S & Nikkanen, M. 2009. Lastenkoti minun mielestäni.[viitattu 15.4.2015] Saatavissa: http://pelastakaa-lapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/8c64caaf3292fcaa140a88b8936a6113/1431361282/application/pdf/104889/Lastenkoti_minun_mielestani.pdf

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Mönkkönen, K. 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopion yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja. Kuopio: Kuopion yliopisto painatuskeskus.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki: Multiprint.

Pelastakaa Lapset ry. 2015. Lastenkodin kansio. Saatavissa Pelastakaa Lapset ry:n henkilökunnalle.

Pelastakaa Lapset ry. 2014. Lastenkotien johtoryhmä. Lastenkotien toimintakäsikirja laadun varmistamiseksi. Päivitetty 1.12.2014. Saatavissa Pelastakaa Lapset ry:n henkilökunnalle.

Pelastakaa Lapset ry:n toimintastrategia. 2014. Pelastakaa lapset Ry:n toimintastrategia 2015–2018 [viitattu 15.3.2015]. Saatavissa: <http://pelastakaa-lapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/0edfd8d84cd3f5ed5fa0ebc0054d8ef1/1431361409/application/pdf/1772540/Pelastakaa%20Lapset%20ryn%20toimintastrategia%20vuosille%202015-2018.pdf>

Pelastakaa Lapset ry:n SILTA-malli. 2015. Pelastakaa Lapset Ry:n Silta-malli [viitattu 3.4.2015] Saatavissa: <http://www.pelastakaa-lapset.fi/toiminta/lastensuojeluty/silta-toiminta/>

Punamäki, R.-L. 2001. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY, 174–197.

Rautio, P. 2004. ”Kyllä se varmaan silleen välittää...” Kiintymyssuhdehaastattelu välineenä sijoitetun lapsen kuulemisessa. 2. painos. Lapin yliopisto, Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatinkoulutus, lapsi- ja nuorisososiaalityö. Lisensiaatin tutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston paino.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Bookwell Oy.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [viitattu 7.5.2015]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun? Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WS Bookwell Oy.

Sinkkonen, J. 2014. Luento Pelastakaa Lapset ry:n henkilöstökoulutuksessa 27.1.2014.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Strandell, H. 2010. Etnografinen kenttätö: Lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa Lagström, H., Pösö, T., Rutanen N. & Vehkalahti, K. (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino, 92–112.

Storø, J. 2013. Practical social pedagogy. Theories, values and tools for working with children and young people. University of Bristol: The Policy Press.

Suomen perustuslaki 731/1999. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tanskanen, I & Timonen-Kallio, E. 2009. Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa [viitattu 10.4.2015]. Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.

Välivaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Jyväskylä: Kopijyvä.

Wihersaari, J. 2010. Kohtaaminen- opettajuuden ydin? Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Tampereen yliopistopaino Oy: Juvenes print.

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuslupahakemus

Liite 2 Esimerkki asiasanahausta yleisestä suomalaisesta asiasanastosta (YSA)

Liite 3 Teemahaastattelurunko

Liite 4 Saatekirje sosiaalityöntekijöille

Liite 5 Saatekirje huoltajille

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Hakijan/hakijoiden nimi/ nimet Maija Kantoluoto-Saarikko, Riikka Laukkanen, Anne Samanne		Puhelin [REDACTED]
Osoite Maija Kantoluoto-Saarikko [REDACTED]		
Sähköpostiosoite maija.kantoluoto@student.lamk.fi, riikka.laukkanen@student.lamk.fi, anne.samanne@student.lamk.fi		
Oppilaitos		
☐ yliopisto	☐ muu korkeakoulu	☐ keskiasteen / ammatillinen koulu
☒ ammattikorkeakoulu	☐ muu oppilaitos	☐ muu taustayhteisö
Oppi- /tutkimuslaitoksen nimi ja yhteystiedot Lahten ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala, Hoitajankatu 3, 15850 Lahti		
Tutkimuksen ohjaaja/vastuhenkilö oppi-/tutkimuslaitoksessa Jaana Mantela		Puhelin 044 708 1710
Oppiarvo / ammatti Sosiaalialan opettaja		
Tutkimuksen nimi Omahoitajahetki lapsen näkökulmasta		
Tutkimuksen aihe lyhyesti kuvattuna Laadullinen toimintatutkimus, teemahaastattelun keinoin pyritään tuomaan esiin lapsen näkemys ja kokemus omahoitajahetkiä, niiden sisällöstä, laadusta ja merkityksestä lapselle, tavoitteena omahoitajahetkien sisällön kehittäminen. Tutkimuksen avainsanat: omahoitajuus, kiintymysuhde, osallisuus, dialogisuus, sosiaalipedagogia.		
Tutkimuksen kohderyhmä Lastenkodissa asuvat 10-17 -vuotiaat nuoret		
x varsinainen tutkimussuunnitelma liitteenä		
Tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppi-/tutkimuslaitoksessa 22.1.2015		
Tutkimuksen tyyppi		
☐ väitöskirja	☐ lisensiaattitutkimus	☐ Pro Gradu
☒ ammatillinen opinnäyte	☐ muu opinnäyte	☐ muu, mikä _____
Pääasiallinen tutkimustapa/ - menetelmä		
☐ kysely	☒ haastattelut	☐ asiakirja- tai tilastoanalyysi
☐ koeasetelma	☐ havainnointi	☐ muu, mikä _____
Aineiston suunniteltu keruu-aika alkaa 02/2015	päättyy 05/2015	tutkimuksen arvioitu valmistumisaika 06/2015
Tarvittavat salassa pidettävät asiakirjatiedot, mitä tietoja ja mistä		
Pelastakaa lapset Ry:n [REDACTED] lastenkodin toimintaan liittyvät yleiset asiakirjat, esimerkiksi toimintaohjeet, poislukien lasten henkilökohtaiset salassapidettävät asiakirjat.		
Pelastakaa lapset Ry:n lastenkotitoimintaan liittyvät aikaisemmat kyselyt ja tutkimukset.		
Muut tutkimuksessa käytettävät tiedot kuten haastatteluin ja kyselyin saatavat tiedot, mallit yhteydenottokirjeistä ja suostumusasiakirjoista liitteeksi		
Teemahaastatteluisissa esiin tulevat tiedot.		

Tutkimusaineiston suojaus, missä säilytetään, ATK:lla käsiteltävän aineiston suojaustapa (mahdollisesti käyttäjätunnukset, salasanaat yms.)
Tutkimusaineisto säilytetään ainoastaan tutkijoiden käytettävissä tutkimuksen keston ajan salasanalla suojattuna ATK:lla käsiteltävänä aineistona, tutki-
musaineisto tuhoetaan kokonaisuudessaan tutkimuksen julkaisun jälkeen.

Tunnistetiedot

 tunnistetiedot säilytetään ja analysoidaan

Perustelut tunnistetietojen säilyttämiselle

Tutkimusrekisterin hävittäminen

 kaikki tunnistetiedot hävitetään

Tutkimusrekisterin arkistointi

 ilman tunnistetietoja

 tunnistetiedoin arkistolaisessa tarkoitetun viranomaisen aineistona arkistolain säännösten nojalla arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti

 tunnistetiedoin kansallisarkiston luvalla

Arvioitu Pelastakaa Lapset ry:n työpanos ja aiheutuvat kustannukset järjestölle

Opinnäytetyön ohjaustapaamiset n. 5-10 tuntia [redacted] lupakaavakkeiden postituskulut.

Sitoumukset

Minä allekirjoittanut vakuutan noudattavani sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta annetun lain 14 §:ssä säädettyä asiakirjasalaisuutta sekä saman lain 15 §:ssä säädettyä vaihtolovelvoitusta ja hyväksikäyttökieltoa niiden tietojen osalta, jotka olen saanut tehdesäni tutkimusta Pelastakaa Lapset ry:stä.

Hakija sitoutuu lisäksi luovuttamaan yhden kappaleen valmistuneesta tutkimuksesta Pelastakaa Lapset ry:n keskustoimiston kirjastoon.

Allekirjoitukset salassa pidettäviä tietoja käsitteleviltä henkilöiltä

paikka ja pvm

15.1.2015

allekirjoitus ja nimenselvennys

Maija Kantoluoto-Saarikko

henkilötunnus

paikka ja pvm

[redacted] 15.1.2015

allekirjoitus ja nimenselvennys

Riikka Laukkanen

henkilötunnus

paikka ja pvm

[redacted] 15.1.2015

allekirjoitus ja nimenselvennys

Anne Samanne

henkilötunnus

paikka ja pvm

[redacted] 15.1.2015

hakijan allekirjoitus ja nimenselvennys

Maija Kantoluoto-Saarikko

Riikka Laukkanen

Anne Samanne

Päätös

 tutkimuslupa hyväksytty

 tutkimuslupa hylätty

Mahdolliset lisäehdot:

Myös sijoituskeskuksen tutkimuslupa on haettava.

Yhteyshenkilö Pelastakaa Lapset ry:ssä

paikka ja pvm

[redacted] 14.12.2015

päättäjien allekirjoitukset ja nimenselvennys

Jakelu

 hakijalle

 Pelastakaa Lapset ry:n yhteyshenkilöille

Riikka Laukkanen

Hanna Marjula-Kivi

Liitteet

Liite 1 Tutkimussuunnitelma

Liite 2 Yhteydenottokirje

Liite 3 Suostumuslomake

LIITE 2

Esimerkki asiasanahausta yleisestä suomalaisesta asiasanastosta (YSA)

Hakusana / ruotsinkielinen	Laajempi termi	Läheiset termit	Käsitteeseen ohjaavat termit
Omaohjaaja	Ei tuloksia		
Omahoitaja Omahoitajajär- jestelmä / Egenskötarsys- tem	Terveystenhoito	Omahoitajat, ter- veyspalvelut, vä- estövastuu	Yksilövastuinen hoitotyö
Kiintymyssuhde / Anknytningsrela- tion	Psykologia	Ihmissuhteet, kiintymys, kiinty- myssuhdeteoria, parisuhde, rak- kaussuhde, van- hempi-lapsi- suhde	
Dialogisuus / Dialogiskhet	Yleistermit	Dialogi, interaktii- visuus, vuorovai- kus	
Osallisuus / Delaktighet	Yleistermit		
Sosiaalipedago- giikka / Socialpedagogik	Pedagogiikka	Sosiokulttuurinen innostaminen	

LIITE 3

Teemahaastattelurunko

1. Perustietoja

Nimi, ikä, kuinka pitkään asunut? Kuka on omaohjaaja? Onko ollut kuinka pitkään? Koetko omaohjaajan sinulle läheiseksi aikuiseksi? Onko joku muu aikuinen merkityksellisempi kuin omaohjaajasi? Miksi?

2. Omaohjaajahetkien merkitys

Mikä on omaohjaajahetki? Tarkoitus? Kuinka usein niitä pidetään? Milloin on viimeksi ollut omaohjaajahetki? Milloin viimeksi olet tehnyt jotain omaohjaajan kanssa? Mitä teitte silloin? Onko muita omaohjaajahetkiä jäänyt mieleen? Koetko omaohjaajahetket omaohjaajan kanssa tärkeäksi/merkitykselliseksi? Mikä tekee niistä tärkeitä/ei tärkeitä? Ovatko omaohjaajahetket lähentäneet sinua ja omaohjaajaasi? Millä tavalla omaohjaajahetki eroaa arjesta omaohjaajan kanssa?

3. Toiveita omaohjaajahetkille

Mitä haluaisit tehdä omaohjaajahetkinä? Millainen on hyvä omaohjaajahetki? Entä huono?

4. Omahoitajahetkien teemat

Jos omaohjaajahetken teemana on kulttuuri / liikunta / ostokset / ruoka / luonto, millainen ajattelet hetken olevan? Mitä eri teemojen hetket voisivat pitää sisällään? Mitä mieltä olet näistä teemoista? Haluaisitko jonkin muun teeman? Minkä? Miksi?

5. Osallisuus

Suunnitteletko omahoitajahetket yhdessä? Miten haluaisit vaikuttaa omaohjaajahetkiin? Ottaako omaohjaajasi toiveesi huomioon? Miten?

LIITE 4

Saatekirje sosiaalityöntekijöille

Hei,

Olemme Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita, ja olemme tekemässä opinnäytetyötä ”Omahoitajahetki lapsen näkökulmasta” Pelastakaa Lapset ry:n lastenkoti [REDACTED].

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia lastenkodissa asuvien lasten ajatuksia, kokemuksia ja odotuksia omahoitajahetkistä ja niiden sisällöstä, sekä luoda lapsille mahdollisuus vaikuttaa omahoitajahetkien laadulliseen kehittämiseen ja näin mahdollistaa heille osallisuuden kokemuksen syntyminen. Tarkoitus on tuottaa tietoa lastenkodin johdon ja henkilökunnan käyttöön omahoitajahetkien kehittämistyön tueksi, nostaa esille lapsen ääntä ja tukea lapsen edun kattavampaa huomioimista lapsikohtaisessa päätöksenteossa.

Pyydämme ystävällisesti lupaa saada haastatella sijoittamaanne lasta:

Haastattelu on yksilöllinen teemahaastattelu, aiheena omahoitajahetket. Emme kerää muuta tietoa lapsesta, kuin näitä omahoitajahetkiin liittyviä ajatuksia, odotuksia ja mielikuvia. Haluamme korostaa, että haastattelujen aineisto tulee vain meidän käyttöömme ja se on täysin luottamuksellista ja noudatamme salassapitovelvollisuutta. Lopullisessa opinnäytetyössä tiedot esitetään siinä muodossa, ettei yksittäisiä henkilöitä voida tunnistaa. Haastatteluista saatu aineisto säilytetään ainoastaan tutkijoiden käytettävissä ATK:lla käsiteltävänä aineistona tutkimuksen keston ajan salasanalla suojattuna. Aineisto tuhoataan kokonaisuudessaan tutkimuksen julkaisun jälkeen. Haastateltavien huoltajilta kysytään suostumus haastatteluun kirjeitse.

Vastauksen voitte lähettää oheisella kirjekuorella. Halutessanne voitte ottaa yhteyttä ja kysyä lisää sähköpostitse osoitteella: maija.kantoluoto@student.lamk.fi tai puhelimitse [REDACTED] / Maija Kantoluoto-Saarikko

Ystävällisin terveisin,

Maija Kantoluoto-Saarikko, Riikka Laukkanen ja Anne Sarmanne

23.1.2015 Lahden ammattikorkeakoulu

LIITE 5

Saatekirje huoltajille

Hei!

Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä omahoitajahetkistä lapsen näkökulmasta. Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia [REDACTED] lastenkodissa asuvien lasten ajatuksia, kokemuksia ja odotuksia omahoitajahetkistä sekä niiden sisällöstä. Tarkoituksemme on antaa lapsille mahdollisuus vaikuttaa omahoitajahetkien kehittämiseen.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa tietoa lastenkodin johdon ja henkilökunnan käyttöön omahoitajahetkien kehittämistyön tueksi, nostaa esiin lapsenne ääni ja tukea lapsenne huomioimista häntä koskevilla päätöksenteoissa. Pyydämmekin lupaa saada haastatella lastanne opinnäytetyötämme varten.

Haastattelun kautta pyrimme selvittämään:

Mitä omahoitajahetket ovat?

Mikä on omahoitajahetkien tarkoitus?

Mitä omahoitajahetket sisältävät?

Kokeeko lapsi saaneensa vaikuttaa omahoitajahetkien sisältöön?

Miten ja minkälaisiksi omahoitajahetkiä tulisi kehittää?

Kuinka omahoitajahetkien teemat näyttäytyvät?

Millä tavalla omahoitajahetkien teemoja voitaisiin toteuttaa?

Haluamme korostaa, että haastatteluista saadut tiedot tulevat vain meidän käyttöömme ja ne ovat täysin luottamuksellista. Haluamme saada esille lapsenne näkökulman omahoitajahetkien sisällöstä, jotta hetket palvelisivat jatkossa paremmin lapsenne tarpeita. Opinnäytetyössä tiedot esitetään siten, ettei yksittäisiä henkilöitä voida tunnistaa ja [REDACTED] lastenkotia ei nimetä.

Toivomme, että lapsenne saisi mahdollisuuden osallistua hänelle tärkeään kehittämistyöhön. Allekirjoitetulle huoltajan suostumukselle on mukana kirjekuori postimerkkeineen. Pyydämme ystävällisesti lähettämään suostumuksen 20.3.2015 mennessä kuoressa osoitettuun osoitteeseen.

Jos mielessäsi on vielä kysyttävää suostumukseen tai haastatteluun liittyen, voit ottaa yhteyttä osoitteella: anne.sarmanne@student.lamk.fi

Yhteistyöstä kiittäen, Anne Sarmanne, Maija Kantoluoto-Saarikko ja Riikka Laukkanen